

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Podnikatelská struktura v zemědělství v ČR a v EU

Bc. Zdeňka Procházková

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomiky

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zdeňka Procházková

Podnikání a administrativa

Název práce

Podnikatelská struktura v zemědělství ČR a v EU

Název anglicky

Business structure in agriculture of CR and EU

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zpracování analýzy podnikatelské struktury v zemědělství v ČR a v zemích EU. Pro dosažení hlavního cíle jsou stanoveny cíle vedlejší, mezi které patří: deskripce teoretických přístupů a možnosti vymezení podnikatelské struktury, deskripce a následná analýza podnikatelské struktury v ČR a EU.

Metodika

Pro zpracování diplomové práce, která se věnuje podnikatelské struktuře, budou použity metody deskripce, analýzy, následné syntézy a komparace. Tyto metody poslouží k získávání, doplnění a zpracování veškerých informací.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Zemědělství, podnikatelská struktura, právní formy, vývoj, efektivnost

---

Doporučené zdroje Informací

- BECVAROVÁ, V. Podstata a ekonomické souvislosti formování agrobyznysu. 1. vyd. Brno: MZLU v Brně, 68 s. ISBN 80-7157-911-4, 2005
- HOLMAN R.: Transformace české ekonomiky, V komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy. CEP. 106 s. ISBN 80-902795-6-2
- LOUŽEK, M., Metodologie ekonomie Praha, Karolinum, brož., 606 str., 1. vydání, ISBN 978-80-246-1309-3, 2009
- MLČOCH, L. Institucionální ekonomie. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 189 s. ISBN 80-246-1029-9, 2005
- PORTER, M., E. Konkurenční strategie: Metody pro analýzu odvětví a konkurentů. Praha: Victoria Publishing, 403 s. ISBN 80-85605-11-2, 1994
- SYNEK, M. a kol.: Manažerská ekonomika. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 472 s. ISBN 80-247-0515-X, 2003
- VARIAN, H. R., GREGA L., Mikroekonomie: moderní přístup . 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 643 s. ISBN 80-85865-25-4., 1995
- VINOHRADSKÝ, K.: Podnik a jeho ekonomický systém , 2000. Podnik a jeho ekonomický systém. Brno: MZLU, 1999
- VOCHOZKA, M., MULÁČ P. a kol.: Podniková ekonomika. 1. vyd. Praha: Grada, 576 s. ISBN 978-80-247-4372-1, 2012

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

prof. Ing. Ivana Boháčková, CSc.

Elektronicky schváleno dne 11. 3. 2014

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 3. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Podnikatelská struktura v zemědělství v ČR a v EU" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala prof. Ing. Ivaně Boháčkové, CSc za poskytnutí odborných rad a připomínek při zpracování diplomové práce.

Podnikatelská struktura v zemědělství v ČR a EU

Business structure in agriculture of CR and EU

Souhrn

Diplomová práce vymezuje podnikatelskou strukturu v zemědělství, porovnává ji se strukturou ve vybraných státech EU a zhodnocuje efektivnost forem podnikání v zemědělském sektoru. Práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části jsou uváděny přístupy a možnosti vymezení podnikatelské struktury podle vybraných kritérií, a charakterizovány faktory, které podnikatelskou strukturu ovlivňují. Praktická část přibližuje vývoj podnikatelské struktury v ČR v historickém kontextu, porovnává strukturu v zemědělství České republiky se strukturou vybraných států EU podle stanovených přístupů a hodnotí efektivnost forem podnikání. V závěrečné části jsou shrnuty zjištěné poznatky podnikatelské struktury, jejího vývoje a postavení ČR v rámci mezinárodního srovnání.

Summary

This diploma thesis defines the business structure in agriculture, compares it with the structure in selected countries of EU and evaluates the efficiency of agricultural holdings in the agricultural sector. The thesis consists of theoretical and practical part. In the theoretical part, there are define the approaches and possibilities defining business structures according to the selected criteria, and define the factors which influence the business structure . The practical part describes the development of business structures in the Czech Republic, compares the structure of agriculture in the Czech Republic with the structure of selected countries of EU according to specific approaches and evaluates the efficiency of agricultural holdings. The final part sumarize the findings of business structure, your developmment and position Czech Republic in international comparison.

Klíčová slova: podnikatelská struktura, zemědělský podnik, Evropská unie, zemědělství, právní forma podniků, velikost obhospodařované půdy, efektivnost

Keywords: business structure, agricultural holding, the European Union, agriculture, legal form of holdings, size of utilised agricultural area, efficiency

OBSAH

1. ÚVOD.....	10
2. CÍL A METODIKA PRÁCE.....	11
2.1. Cíl práce.....	11
2.2. Metodika práce	11
3. PODNIKATELSKÁ STRUKTURA V ZEMĚDĚLSTVÍ – MOŽNOSTI A PŘÍSTUPY K JEJÍMU VYMEZENÍ	13
3.1. Možnosti vymezení podnikatelské struktury v zemědělství.....	13
3.1.1. Zemědělské podniky podle právní formy	16
3.1.2. Zemědělské podniky podle velikosti	20
3.1.3. Zemědělské podniky podle výrobního zaměření	22
3.1.4. Zemědělské podniky podle podmínek hospodaření.....	23
3.1.5. Zemědělské podniky podle způsobu hospodaření	24
3.1.6. Zemědělské podniky podle pracovních sil.....	26
3.1.7. Zemědělské podniky podle převažující činnosti.....	27
3.2. Faktory ovlivňující podnikatelskou strukturu v zemědělství.....	28
3.2.1. Historický vývoj a politická situace.....	28
3.2.2. Agrárně-politická opatření	29
3.2.3. Ekonomické aspekty	31
3.2.4. Motivační faktory vlastníků.....	34
4. PODNIKATELSKÁ STRUKTURA V ZEMĚDĚLSTVÍ ČR A EU	36
4.1. Podnikatelská struktura, její vývoj a efektivnost v ČR.....	36
4.1.1. Podnikatelská struktura do roku 1948	36
4.1.2. Podnikatelská struktura v období 1948 – 1989.....	39
4.1.3. Podnikatelská struktura v období 1990 – 2003.....	44
4.1.4. Podnikatelská struktura po roce 2004.....	48
4.2. Podnikatelská struktura, její vývoj a efektivnost v EU.....	51
4.2.1. Zemědělské subjekty podle právní formy.....	51
4.2.2. Zemědělské subjekty podle velikosti obhospodařované půdy.....	54
4.2.3. Zemědělské subjekty podle pracovních sil	57
4.3. Efektivnost forem podnikání	60

4.3.1.	Efektivnost forem podnikání v ČR	60
4.3.2.	Efektivnost forem podnikání v EU	65
5.	ZÁVĚR	69
6.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	72
7.	PŘÍLOHY	78

1. ÚVOD

Podnikatelská struktura je jedním ze základních indikátorů pro vyjádření zastoupení jednotlivých zemědělských podniků a vyjádření vlastnických vztahů v českém zemědělství. Na základě podnikatelské struktury jsou vymezeny typy podniků, které jsou v zemědělství zastoupeny, z hlediska právních forem, velikosti obhospodařované půdy, převažující výrobní činnosti podniků, struktury pracovních sil a mnoho dalších.

Vývoj zemědělství, a s ním spojená podnikatelská struktura, se během své historie výrazně proměňovala. Nastalé změny podnikatelské struktury byly zapříčiněny politickými změnami, ale i dalšími faktory působícími na podnikatelskou strukturu. Zásadní politická změna nastala v 50. letech, kdy činnost zemědělských podniků byla řízena podle komunistického, později sovětského vzoru. Dalším výrazným obdobím pak v 90. letech 20. století byla ekonomická reforma, která na základě privatizace, restituce a transformace, výrazně proměnila podnikatelskou strukturu. Hlavním faktorem, působícím na agrární strukturu, je agrární politika, která vymezuje základní strategie, regulaci agrárních trhů a s tím související možnosti získání dotačních podpor, které do zemědělského sektoru plynou. Tyto podpory jsou získávány za účelem rozvoje venkova, popř. jednotlivých typů zemědělských podniků a druhů zemědělské činnosti.

Vlivem ekonomických charakteristik, kdy klesá podíl zemědělství na HDP a rozvíjí se ostatní sektory ekonomiky, se mění podnikatelská struktura. V zemích s vyspělou ekonomikou se vyskytuje odlišná podnikatelská struktura oproti zemím, kde zemědělský sektor představuje významný prvek národní ekonomiky. Jaká je současná podnikatelská struktura v ČR a jaká je v porovnání s vybranými státy EU je zjišťováno v diplomové práci.

2. CÍL A METODIKA PRÁCE

2.1. Cíl práce

Cílem diplomové práce je charakteristika podnikatelské struktury v zemědělství v ČR a v porovnání se státy EU.

K dosažení hlavního cíle bylo využito dílčích cílů, kdy těmito cíli jsou nalezení vhodných přístupů a možností k vymezení podnikatelské struktury, definování faktorů ovlivňujících podnikatelskou strukturu, zmapování vývojových etap změn podnikatelské struktury v českém resp. československém zemědělství, porovnání podnikatelské struktury v rámci vybraných států EU a zjištění efektivnosti forem podnikání.

Teoretická část bude vymezovat možnosti vyjádření podnikatelské struktury podle různých přístupů a definovat faktory, které působí a ovlivňují podnikatelskou strukturu. V praktické části budou vymezeny etapy vývoje českého zemědělství a s ním spojené změny podnikatelské struktury. V práci bude porovnávána současná struktura v ČR s podnikatelskou strukturou vybraných států EU podle stanovených přístupů a zjišťována efektivnost forem podnikání v ČR a v rámci EU.

2.2. Metodika práce

Základní metodické postupy, které budou v práci využity, jsou deskripce, analýza a komparace. Prvním využitým postupem v diplomové práci bude metoda deskripce, která bude využita v teoretické části zabývající se možnostmi vymezení podnikatelské struktury, definování různých přístupů a zjištění faktorů působících na podnikatelskou strukturu. Tato metoda bude využita i v prvních kapitolách praktické části, ve kterých budou popsány vývojové etapy podnikatelské struktury z historického pohledu. Metoda deskripce bude čerpána na základě studie odborné literatury, publikací a studií vydaných k danému tématu.

V dalších kapitolách praktické části bude využita metoda analýzy a následné komparace údajů a dat. Pomocí metody analýzy bude zjištěna podnikatelská struktura v různých vývojových obdobích a ve vybraných státech EU, zjišťována efektivnost forem

podnikání v ČR a EU. Metodou komparace bude následně porovnána zjištěná podnikatelská struktura a efektivnost forem podnikání v ČR s vybranými státy EU. Využitelná a potřebná data budou získána ze zpráv ministerstev zemědělství, statistických publikací, účetní datové sítě FADN v ČR a ze zahraničních statistických publikací.

3. PODNIKATELSKÁ STRUKTURA V ZEMĚDĚLSTVÍ – MOŽNOSTI A PŘÍSTUPY K JEJÍMU VYMEZENÍ

3.1. Možnosti vymezení podnikatelské struktury v zemědělství

Základním prvkem podnikatelské struktury je „*podnik, který je charakterizován jako subjekt vykonávající hospodářskou činnost*” (Hanibal, 2012). Za účelem zjišťování struktury zemědělských podniků se v rámci zemědělství provádí strukturální šetření zvané Agrocensus. Toto šetření je zpracováváno každých 10 let a v mezidobí jsou prováděna tzv. výběrová šetření, která se konají v intervalu 2 – 3 let. Cílem těchto šetření je získání uceleného pohledu na vývoj zemědělských subjektů, získání informací o jejich vývoji, struktuře a velikosti, jejich vybavenosti a mnoho dalších. Šetření Agrocensus vychází z legislativy Evropské unie a každý stát EU je povinen toto šetření provádět. Jedná se o statistické šetření, jehož výsledky vydává Český statistický úřad. Za sběr výsledků a typologii farem zodpovídá Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI). Výzkumy slouží pro zjišťování informací o stavu českého zemědělství, pro účely formování zemědělské politiky nejen v ČR, ale také na mezinárodní úrovni v rámci EU. Šetření Agrocensus zahrnuje veškeré informace o zemědělských subjektech, které jsou definovány jako “*technicko-hospodářská jednotka, která podléhá jednotnému řízení a provádí činnosti podle klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE) jako svou primární nebo sekundární činnost*”. (Hrbek, 2011) Tyto činnosti jsou znázorněny v následující tabulce.

Tabulka č. 1: Klasifikace ekonomických činností u zemědělských podniků

SEKCE A - ZEMĚDĚLSTVÍ, LESNICTVÍ A RYBÁŘSTVÍ	
01	Rostlinná a živočišná výroba, myslivost a související činnosti
01.1	Pěstování plodin jiných než trvalých
01.2	Pěstování trvalých plodin, včetně produkce vína z hroznů pocházejících z vlastní produkce
01.3	Množení rostlin
01.4	Živočišná výroba
01.5	Smíšené hospodářství
01.6	Podpůrné činnosti pro zemědělství a posklizňové činnosti

Zdroj: Český statistický úřad

V Evropské unii se zemědělské podniky vyznačují značnou odlišností a bylo by obtížné je mezi sebou porovnávat. Proto byl zaveden **klasifikační systém**, pomocí kterého je možné zařadit jednotlivé podniky do určitých skupin a dosáhnout tak homogenosti hodnocených podniků. Klasifikace zemědělských podniků nachází uplatnění především při analytických činnostech, pomocí kterých dochází ke zhodnocení výsledků zemědělských podniků. V ČR je využívána zemědělskou účetní datovou sítí FADN CZ při provádění šetření Agrocensus a dalších strukturálních šetření.

Dřívější klasifikace (do roku 2010) vycházela z koeficientu standardního příspěvku na úhradu (Standard Gross Margin, SGM), který vycházel z průměrné finanční hodnoty jednotky produkce v jednotlivých odvětvích rostlinné a živočišné výroby, od které byly odečteny odpovídající přímé náklady. Zároveň zde byla zahrnuta hodnota couplovaných plateb (tzn. vázané na produkci). Postupem času ovšem nastaly změny v rámci Společné zemědělské politiky, které vedly k tomu, že většina přímých plateb již nebyla vázána na zemědělskou produkci, a nebylo možné tyto platby započítat. Díky této změně by koeficienty standardní produkce vycházely v záporných hodnotách a nemohly by být uplatňovány jako klasifikační kritérium. Nově je tedy zavedeno kritérium **standardní produkce**, která je vyjadřována průměrnou finanční hodnotou hrubé produkce v jednotlivých odvětvích rostlinné a živočišné výroby. Do nově zvolené hodnoty produkce poté nejsou zahrnuty přímé platby ani DPH. (Hanibal, 2012)

Na základě koeficientu standardní produkce jsou poté zemědělské podniky v rámci klasifikace EU zařazovány podle ekonomické velikosti a výrobního zaměření podniku. Tyto druhy zařazení jsou poté více popsány a charakterizovány v dalších podkapitolách (viz. kapitoly 3.1.2 na str. 20, a 3.1.3 na str. 22).

Ve světě existuje mnoho forem podniků, které se od sebe vzájemně liší a k zachycení jejich společných charakteristik (znaků) lze vytvořit určité skupiny podniků. Nejčastější podobou podnikatelské struktury je setřídění podniků podle právní formy, ovšem existuje mnoho dalších možností, jak podniky třídit např. již výše zmíněná klasifikace EU. Další možnosti znázornění podnikatelské struktury jsou uvedeny v následující tabulce.

Schéma č. 1: Klasifikace zemědělských podniků

Klasifikace zemědělských podniků

Podle právní formy

<u>Fyzické osoby</u>	<u>Právnícké osoby</u>
<ul style="list-style-type: none"> • FO podnikající podle živnostenského zákona a zákona o zemědělství • FO podnikající podle jiných zákonů než živnostenského a zákona o zemědělství • Zemědělský podnikatel	<ul style="list-style-type: none"> • Obchodní společnosti (s. r. o., a. s., v. o. s., k. s.) • Družstva • Státní podniky

Podle velikosti

Výměra zemědělské půdy	Ekonomická velikost
------------------------	---------------------

Podle výrobního zaměření

Rostlinná výroba	Živočišná výroba	Smíšená výroba
------------------	------------------	----------------

Podle podmínek hospodaření

<u>Výrobní oblasti</u>	<u>Podle LFA</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Kukuřičná • Řepařská • Obilnářská • Bramborářská • Pícninářská	<ul style="list-style-type: none"> • Mimo LFA • Ostatní LFA • Horská LFA

Podle způsobu hospodaření

Konvenční způsob	Ekologický způsob
------------------	-------------------

Podle pracovních sil

Podle počtu pracovníků	Podle pracovního poměru
------------------------	-------------------------

Podle převažující činnosti

Zemědělská činnost	Nezemědělská činnost
--------------------	----------------------

Zdroj: Agrocensus 2010, vlastní zpracování

3.1.1. Zemědělské podniky podle právní formy

K základnímu členění podniků patří především členění podle právní formy. V zemědělském sektoru nejvíce podnikají fyzické osoby, které jsou především registrovány jako zemědělský podnikatel nezapsaný v obchodním rejstříku. Nejčastější formy právnických osob tvoří obchodní společnosti, zejména společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti. Naopak veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti a státní podniky se podle nejaktuálnějšího šetření z roku 2010 v zemědělství téměř nevyskytují.

Tabulka č. 2: Členění zemědělských subjektů podle právní formy

FYZICKÉ OSOBY	FO podnikající podle živnostenského zákona (zapsaná x nezapsaná v OR)
	FO podnikající podle jiných zákonů než živnostenského a zákona o zemědělství
	Zemědělský podnikatel (zapsaný x nezapsaný v OR)
PRÁVNICKÉ OSOBY	Obchodní společnosti (s. r. o., a. s., k. s., v. o. s.)
	Družstvo
	Státní podnik a jiné

Zdroj: Agrocensus 2010, zpracováno autorem

Volba právní formy patří k základním strategickým rozhodnutím každého podniku. Při jejich výběru je v každé konkrétní situaci potřeba podrobně zvážit výhody a nevýhody právní formy, které mohou působit na efektivní fungování podniku. Je potřeba také zohlednit mnoho faktorů z různých pohledů, např. obchodních, ekonomických a personálních. Opodstatnění správné právní formy není jen otázkou při založení společnosti, ale je potřeba se jí zabývat i v průběhu podnikání. Změna právní formy u existujícího podniku je označována jako transformace (převod). Ke změně právní formy může dojít u zemědělských podniků např. v důsledku neustálých strukturálních změn,

vývoji nových průmyslových odvětví (obnovitelné zdroje energie, ochrana přírody, obchod, služby, turismus) a stále se měnící finanční prostředí či legislativa. Všechny tyto příležitosti mohou vést k přezkoumání rozhodnutí ve výběru právní formy. K často diskutovaným otázkám v podniku patří volba právní formy pro dceřinou společnost, popř. pro nové podniky, které spolupracují s dalšími zemědělci a tvoří tak korporace.

Při volbě právní formy podniku hrají důležitou roli také kritéria, pomocí kterých se vlastník (majitel podniku) může rozhodnout, jakou právní formu zvolí. K základním kritériím patří:

- Možnost kapitálového zajištění – výše potřebného kapitálu
- Ručení za závazky společnosti
- Rozdělení zisku a ztráty
- Náročnost pro založení podniku z hlediska administrativy
- Účast na zisku
- Daňové zatížení
- Počet zakladatelů a mnoho dalších. (Dammholz, 2011, str. 2)

Podnikání fyzických osob je v zemědělství rozlišováno trojím způsobem. Buď podnikatelé podnikají na základě živnostenského zákona, a jejich činnost je tedy nazývána živnostmi, přičemž tyto živnosti mohou být provozovány na základě ohlašovací či koncesované živnosti. Druhou možností je podnikání na základě jiného než živnostenského zákona a zákona o zemědělství. Tato možnost je ovšem v českém zemědělství málo využívána. Poslední formou je zemědělský podnikatel, který může nebo nemusí být zapsaný v obchodním rejstříku. Podle zákona o zemědělství je zemědělský podnikatel definován *“jako fyzická nebo právnická osoba, která hodlá provozovat zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku, za podmínek stanovených tímto zákonem a která, pokud jde o osobu fyzickou*

a) *dosáhla věku 18 let*

b) *má způsobilost k právním úkonům*

c) *má trvalý pobyt na území České republiky“* (Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství)

Všechny tyto formy podnikání mají zpravidla jednoho vlastníka a jejich podnikání přináší řadu výhod a nevýhod:

Výhody podnikání FO

- nízké náklady potřebné k založení společnosti
- zahájit podnikatelskou činnost lze ihned po ohlášení (v případě ohlašovacích živností)
- volnost a samostatnost při rozhodování, přímé řízení a kontrola
- veškerý zisk po zdanění náleží podnikateli
- možnost vést pouze daňovou evidenci

Nevýhody podnikání FO

- neomezené ručení podnikatele za závazky společnosti
- přístup k bankovním úvěrům je omezený
- vyšší požadavky na ekonomické a odborné znalosti (většinou si podnikatel vše zpracovává sám)
- v rámci obchodních vztahů může působit jako malý a nevýznamný partner (Vochozka, Mulač, 2012, s. 39)

Obchodní společnosti zpravidla vlastní dvě nebo více osob, které společně podnikají, dělí se o zisky společnosti, popřípadě jsou zodpovědnými osobami za všechny ztráty společnosti. Obchodní společnosti se člení na *kapitálové* (kdy společníci ručí do výše svého vkladu), nebo *osobní* (kde společníci osobně zúčastňují podnikání). V zemědělském sektoru patří k nejčastějším formám společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti.

Společnost s ručením omezeným patří k nejrozšířenějšímu typu obchodní společnosti nejen v zemědělství, ale i v rámci obchodního podnikání. (Veber, Srpová, 2012, str. 74) Vzniká na základě společenské smlouvy a může ji založit fyzická i právnická osoba. Každý společník musí vložit určitou výši vkladu, který může mít peněžitou i nepeněžitou hodnotu. Společníci poté ručí za závazky do výše souhrnu nesplacených částí vkladu, přičemž společnost ručí veškerým svým majetkem. Nejvyšším orgánem společnosti je poté valná hromada, která jmenuje a odvolává jednatele, schvaluje změny

společenské smlouvy a účetní závěrky. Statutární orgán společnosti se skládá z jednatele a v případě více jednatelů, každý jedná jménem společnosti samostatně.

Výhody spol. s r. o.

- omezenost ručení za závazky společnosti
- výše základního kapitálu není stanovena
- malá administrativní náročnost

Nevýhody spol. s r. o.

- potřeba vést podvojný účetnictví
- náročnější komunikace s úřady (Vochozka, Mulač, 2012, s. 43)

Akciová společnost může být založena jednou právnickou osobou, popř. více zakladateli (fyzické i právnické osoby). Základní jmění společnosti je složeno z určitého počtu akcií v určité jmenovité hodnotě. Akcionáři neručí za závazky společnosti, ale riskují pouze ztrátu hodnoty akcie. Existují dvě možnosti založení akciové společnosti. První možností je bez upisování akcií, kdy v zakladatelské smlouvě není uveden počet a jmenovitá hodnota akcií. Druhou možností je založení na základě výzvy k upisování akcií, kdy v zakladatelské smlouvě musí být uvedena doba a místo upisování akcií. Všichni akcionáři jsou členy valné hromady, která je vrcholným orgánem společnosti a mezi její úkoly patří např. schvalování stanov, volba orgánů společnosti apod. Řídícím orgánem je představenstvo a kontrolním orgánem dozorčí rada.

K výhodám akciové společnosti patří:

- za závazky společnosti akcionáři neručí
- dobrý přístup ke kapitálu
- snadné přesuny vlastnictví (obchodování s akciemi)

Nevýhody akciové společnosti jsou:

- potřebnost vysokého kapitálu pro založení společnosti
- poměrně složitější zakládání a působení společnosti
- zákaz konkurence pro členy představenstva (Veber, Srpová, 2012, str. 75)

Pod pojmem **družstvo** se rozumí společenství určitého počtu lidí, které je založeno za účelem podnikání popř. zajišťování hospodářských, sociálních nebo jiných potřeb svých

členů. Založit družstvo musí minimálně 5 fyzických osob, popř. 2 právnické osoby. Za nedodržení svých závazků družstvo zodpovídá celým svým majetkem, členové za závazky neručí. K základním orgánům družstva patří členská schůze, představenstvo a kontrolní komise.

Výhody družstva:

- členové neručí za závazky
- přijetí nového člena je velmi jednoduché (nemění se stanovy, stačí přihláška)
- jednoduché vystoupení členů z družstva
- poměrně nízký základní kapitál
- rovné postavení členů

Nevýhody družstva:

- zákaz konkurence pro členy představenstva a kontrolní komise
- vytváření nedělitelného fondu (Veber, Srpová, 2012, str. 75)

3.1.2. Zemědělské podniky podle velikosti

Velikostní skupinu podniků **podle výměry** obhospodařované zemědělské půdy (ha) je možné setřídit v různých velikostních rozmezech. Daná kritéria (rozmezí) vychází z druhu a účelu potřebného šetření. Např. ve zprávách o zemědělství je velikostní struktura podniků podle výměry obhospodařované z. p.:

Tabulka č. 3: Členění zemědělských subjektů podle výměry obhospodařované půdy

Velikost zemědělského podniku	Výměra obhospodařované půdy (v ha)
Malý podnik	>0 – <5
	5 – <10
Střední podnik	10 – <50
	50 – <100
Velký podnik	100 – <500
	500 – <1000
Největší podnik	1000 – <2000
	2000 a více

Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství 2012, vlastní zpracování

Další možností seřazení zemědělských podniků v rámci velikosti je setřídění podle **ekonomické velikosti**, která vychází z klasifikačního systému EU. Klasifikace je založena na koeficientu standardní produkce, která je stanovována jako průměrná finanční hodnota produkce jednotlivých odvětví živočišné a rostlinné výroby. Vyplývá tedy z výměry jednotlivých plodin a počtu zvířat konkrétního podniku. Při rostlinné výrobě se koeficienty stanovují na ha, při živočišné produkci na jeden kus za jednotlivé kategorie zvířat. Podle této klasifikace jsou zemědělské podniky rozděleny do 14 ekonomických tříd a jsou vyjadřovány v eurech. (FADN CZ, 2012)

Tabulka č. 4: Třídy ekonomické velikosti podniku

Třída ekonomické velikosti	Prahové hodnoty celkové standardní produkce v EUR
I	méně než 2 000 EUR
II	nejméně 2 000, méně než 4 000 EUR
III	nejméně 4 000, méně než 8 000 EUR
IV	nejméně 8 000, méně než 15 000 EUR
V	nejméně 15 000, méně než 25 000 EUR
VI	nejméně 25 000, méně než 50 000 EUR
VII	nejméně 50 000, méně než 100 000 EUR
VIII	nejméně 100 000, méně než 250 000 EUR
IX	nejméně 250 000, méně než 500 000 EUR
X	nejméně 500 000, méně než 750 000 EUR
XI	nejméně 750 000, méně než 1 000 000 EUR
XII	nejméně 1 000 000, méně než 1 500 000 EUR
XIII	nejméně 1 500 000, méně než 3 000 000 EUR
XIV	nejméně 3 000 000 EUR

Zdroj: Metodika FADN CZ, 2012

Zemědělské podniky lze ještě v rámci tříd ekonomické velikosti dále rozdělit do čtyř obecnějších kategorií velikosti podniku: (FADN CZ, 2012)

- Malá (třída ekonomické velikosti IV-VI)
- Střední (třída ekonomické velikosti VII-IX)
- Velká (třída ekonomické velikosti X-XI)
- Největší (třída ekonomické velikosti XII-XIV)

Hospodaření v podnicích s různou velikostí je velmi odlišné. Každý podnik má jiné schopnosti a možnosti využití svých výrobních možností a finančních kapacit. K základním odlišnostem patří:

- *Schopnost reakce na změnu* - malé podniky jsou schopny lépe reagovat na změny, naopak velké podniky pomaleji přijímají podnikatelská rozhodnutí a disponují nízkou flexibilitou
- *Výroba* - malé podniky se více zaměřují na specializovanou výrobu, naopak u velkých podniků převažuje výroba smíšená (živočišná a rostlinná)
- *Operace s kapitálem* - malé podniky se vyznačují nízkou aktivitou v oblasti operací s kapitálem, u velkých podniků je takto aktivita vyšší
- *Financování investic* - malé firmy investují z vlastních zdrojů, velké podniky využívají k investicím cizí zdroje, více využívají leasing a bankovní úvěry
- *Obhospodařovaná půda* - malé podniky vlastní vysoký podíl obhospodařované půdy, velké podniky obhospodařují půdu, kterou mají pronajatou
- *Pracovní síla* - malé podniky využívají většinou k pracovnímu nasazení rodinné příslušníky, velké podniky zaměstnávají externí zaměstnance
- *Placené mzdy* - malé podniky díky vlastním zaměstnancům vyplácejí méně mezd, velké podniky vyplácejí více
- *Dotace a podpory* - malé podniky jsou více závislé na dotacích než podniky velké (Špička, 2009)

3.1.3. Zemědělské podniky podle výrobního zaměření

Třídění zemědělských podniků podle výrobního zaměření je možné sestavit v závislosti na druhu a účelu šetření. Např. účetní datová síť FADN CZ zemědělské podniky třídí podle následujícího výrobního zaměření:

- Polní výroba
- Smíšená výroba
- Produkce mléka
- Chov skotu
- Chov prasat a drůbeže (FADN, 2012)

Podrobnější začlenění podle výrobního zaměření je zpracováváno v rámci **klasifikačního systému** EU. Jednotlivé zemědělské subjekty jsou zařazovány na základě definovaného algoritmu, který je vymezen podílem jednotlivých produkčních odvětví na celkové hodnotě standardní produkce podniku. Zemědělské podniky se podle klasifikačního systému rozdělují do 3 úrovní, které zahrnují 9 obecných typů, 21 hlavních typů a 62 speciálních typů výrobního zaměření. K nejdůležitějším zařazovacím kritériím patří první dvě rozlišovací úrovně. Obecné typy podle výrobního zaměření jsou:

1. Polní výroba
2. Zahradnictví
3. Trvalé kultury
4. Chov zvířat zkrmujiících objemnou pící
5. Chov zvířat krměných jadrným krmivem
6. Smíšená rostlinná výroba
7. Smíšená živočišná výroba
8. Smíšená rostlinná a živočišná výroba
9. Neklasifikované subjekty (Hanibal, 2012, str. 15)

K nejvíce zastoupeným podnikům podle výrobního zaměření patří podniky zaměřené na chov zvířat, které krmí objemným krmivem – neboli pastevní chov. Tato specializace po vstupu do EU umožňuje podnikům získat podporu ze zdrojů Státní zemědělské politiky. Zejména se jedná o malá hospodářství. Dále jsou více zastoupeny podniky směřující k polní výrobě, jelikož při vstupu do EU se zásadním způsobem otevřeny odbytové trhy pro české obiloviny. Dalšími početnějšími podniky jsou podniky smíšené výroby.

3.1.4. Zemědělské podniky podle podmínek hospodaření

Zemědělské podniky podle podmínek hospodaření lze setřídít na základě **výrobních oblastí**, neboli z hlediska vlivu přírodních podmínek. Pro zemědělskou produkci se nevyužívá každá půda, jelikož pěstování plodin je možné pouze na kvalitních půdách. Kvalita půdy je určována především půdní úrodností, která tvoří nezbytný předpoklad pro výrobu v zemědělství. Dalšími vlivy působícími na půdu jsou podnebí, počasí, dostupnost

vody nebo geologický podklad. Každá plodina má též jiné nároky na půdu. Z tohoto důvodu je ČR členěna na výrobní oblasti, ve kterých je možné pěstovat vhodné plodiny.

Zemědělské podniky jsou podle účetní datové sítě FADN členěny na výrobní oblasti:

- Kukuřičná
- Řepařská
- Bramborářská
- Bramborářsko – ovesná
- Horská (FADN, 2012)

Další možností rozdělení podniků na základě podmínek hospodaření je setřídění **podle LFA** (méně příznivých oblastí). Pro určení méně příznivých území se využívá mnoho ukazatelů, pomocí kterých jsou stanovena kritéria, která charakterizují jednotlivé typy méně příznivých oblastí. Kritérii pro určení LFA mohou být např. klimatické podmínky, nadmořská výška, svažitost reliéfu, využití půdy apod. Pro získání a zpracování potřebných dat jsou definovány tři kategorie oblastí:

- Mimo LFA (převažující část obhospodařované půdy mimo LFA)
- Ostatní LFA (převažující část obhospodařované půdy v ostatních LFA a specifických LFA)
- Horská LFA (převažující část obhospodařované půdy v horské LFA) (FADN, 2012)

3.1.5. Zemědělské podniky podle způsobu hospodaření

Možnosti zpracování půdy zemědělskými podniky lze provádět dvojitým způsobem – konvenčním a ekologickým. Konvenční způsob zemědělství patří mezi tradiční způsob, který se zaměřuje z hlediska ekonomiky na dosažení vysokých výnosů a zisku. Věnují se pěstování takových plodin, pomocí kterých podniky získají co nejvíce peněz. **Ekologické** zemědělství je charakteristické způsobem hospodaření, jelikož jeho cílem je produkce a výroba zdravých potravin v souladu s přírodou. Hospodaření je založeno na ochraně životního prostředí, tudíž se nepoužívají látky, které by životní prostředí zatěžovaly. Zvířata jsou chována v podmínkách, která co nejvíce vyhovují jejich přirozenému stavu. (P. Homolka, V. Koukalová, 2012, str. 6) Základním prvkem je půda,

kteřá je ťetnĕ zpracovávána, dochází k organickému hnojen a vyuťzvn pestrých osevnickch postupů. Základní charakteristiky a rozdíly ekologického a konvenčního zemĕdĕlstv jsou shrnuty v následujícím schématu.

Schéma . 2: Rozdílnosti ve způsobu hospodaření

EKOLOGICK ZEMĕDĕLSTV	KONVENN ZEMĕDĕLSTV
OBEENĚ	Obecnĕ
Hospodaření v souladu s prodou	Zamĕřen na ekonomick výnos bez ohledu ke krajinĕ a prodĕ
Podpora druhov rozmanitosti v krajinĕ	Vyuťzt chemie a GMO
Pĕe o pdu a její kvalitu	Oddĕlen ťivoiťn a rostlinn výroby
Zakázáno vyuťzt GMO	
ROSTLINN VÝROBA	Rostlinn výroba
Pouťzvn pouze organických hnojiv	Pouťzvn prmyslovch hnojiv
Stdn různých plodin	Monokultury
Ochrana rostlin bez chemie	Chemick ochrana rostlin
	Pĕstovn kultur, které jsou vnosn
ťIVOIťN VÝROBA	ťivoiťn výroba
Welfare zvrat – venkovní vbĕh, ustjen ve stádech	Klecov chovy, ustjen bez kontaktu s okolními zvraty
Krmen zvrat krmivem z vlastní výroby	Krmen prmyslovm krmivem

Zdroj: Rezekvítek, 2007

V posledních letech se podíl ekologického zemĕdĕlstv zvyšuje, jelikoť na trhu dochází k růstu poptávky po výrobcích (produktech), kter pocházejí z ekologick produkce. Z nejnovĕjť studie z roku 2014 vyplývá, ťe plodiny, které byly vypĕstovny na zkladĕ ekologického hospodaření a potraviny tmto způsobem vyroben, obsahují o 60% více klovch antioxidantů nĕť plodiny, které byly pĕstovn konvenčním způsobem. Taktĕť tyto produkty mají nť obsah tĕťkch kov (pedevťm kadmia) a to v prmĕru o 50%. Studie byla zpracovávána experty z University v Newcastle, kter porovnávali informace 343 publikací o rozdílech mezi výroby konvenčního a ekologického hospodaření. (Newcastle University, 2014)

3.1.6. Zemědělské podniky podle pracovních sil

Dalším třídícím prvkem pro charakterizování a členění zemědělských podniků jsou informace o pracovních silách v daných subjektech. Pracovníky lze rozlišovat podle věku, pohlaví, pracovněprávního vztahu, délky úvazku, vzdělání vedoucích pracovníků apod. Zjištěné údaje je poté možno klasifikovat v rámci právních forem podniků nebo velikosti podniku. Obecným kritériem pro kategorizaci zemědělských podniků je setřídění podle počtu pracovníků, na jejichž základě lze poté podniky třídit do různých skupin:

Schéma č. 3: Rozdělení podniků podle pracovních sil

<p><u>Podle pracovního poměru</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Přímě zaměstnaní podnikem<ul style="list-style-type: none"> ○ Pravidelně zaměstnaní<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hospodář ▪ Pracující majitelé ▪ Členové rodiny hospodáře ▪ Zaměstnanci ○ Nepravidelně zaměstnaní<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pracující na dohodu (DPČ, DPP) • Nepřímě zaměstnaní podnikem<ul style="list-style-type: none"> ○ OSVČ ○ Osoby přidělené agenturou	<p><u>Podle věkových skupin</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Do 24 let • 25 – 34 let • 35 – 44 let • 45 – 54 let • 55 – 64 let • 65 a více let
	<p><u>Podle odpracovaných hodin</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • 1 – 449 hod. • 450 – 899 • 900 – 1 349 • 1 350 – 1 799 • 1 800 a více

Zdroj: Agrocensus 2010, zpracováno autorem

Pravidelně zaměstnaní lidé tvoří převážnou část pracujících, ale vzhledem k velké sezónnosti některých zemědělských prací jsou v podnicích v daných obdobích zaměstnání lidé, kteří uzavírají pracovní dohody mimo pracovní poměr. Obecně v zemědělství dochází v posledních letech ke stárnutí populace, jelikož mladí lidé nevidí práci v zemědělství perspektivní a atraktivní. Dalším důvodem jsou také průměrné mzdy, které se dlouhodobě

nachází pod republikovým průměrem. Nevýhodou práce v zemědělství je také vysoké pracovní nasazení z hlediska času (státní svátky, víkendy). Především práce v podnicích zaměřených na chov zvířat, kde je potřeba neustálá přítomnost zaměstnance a často se jedná o fyzicky náročnou práci. (Hanibal, 2012)

3.1.7. Zemědělské podniky podle převažující činnosti

Každý zemědělský podnik se věnuje své **hlavní** (převažující) **zemědělské činnosti**, která je vymezena v klasifikaci ekonomických činností CZ-NACE. Tyto činnosti jsou znázorněny v tabulce č. 1: Klasifikace ekonomických činností na str. 3. Za hlavní činnost subjektu se považuje taková činnost, která z ekonomického hlediska přispívá podstatnou měrou přidané hodnotě subjektu. Vedle hlavní činnosti poté podnik může provozovat další, **vedlejší činnosti**, které přímo souvisejí s provozem podniku a mají na něj ekonomický dopad. Při těchto činnostech se využívají produkty nebo zdroje podniku, jakou jsou např. pozemky, stroje a stavební objekty. Tyto vedlejší činnosti mohou být zemědělského i nezemědělského charakteru. V případě, že se využívá pouze pracovní síla, ale zdroje podniku nikoli, nejde v tomto případě o činnost přímo související s podnikem. Dále do skupiny výtěžných činností nepatří činnosti, které jsou provozovány v místě podnikání a souvisí se zemědělskou činností. Příkladem této činnosti je například pronájem zemědělských strojů, které podnik sám nevyužívá. Činnosti, kterým se zemědělské podniky nejčastěji věnují, jsou následující:

- Cestovní ruch, ubytování a ostatní rekreační činnost
- Rukodělná výroba
- Zpracování zemědělských produktů
- Výroba energie z obnovitelných zdrojů
- Zpracování dřeva
- Akvakultura
- Smluvní práce zemědělské, resp. nezemědělské
- Lesnictví (Hrbek, 2012)

3.2. Faktory ovlivňující podnikatelskou strukturu v zemědělství

3.2.1. Historický vývoj a politická situace

Ve 20. století prošlo české zemědělství různými obdobími, které svými vlivy působily na majetkovou a podnikatelskou strukturu v agrárním sektoru. K těmto vlivům nejčastěji docházelo na základě politickoekonomických změn, poválečném období apod. Velké a značné změny ve využití krajiny a venkova přinesla, po rozpadu Rakouska-Uherska a postupného zmenšení území na Československo, agrární (pozemková) reforma v letech 1919 – 1938, kdy došlo k přerozdělování velkých zemědělských pozemků vlastněných šlechtou, v majetku habsburského rodu a církevních majetků. Následné obsazení pohraničí Německem a výsledky 2. světové války znamenaly významné změny přeměny venkova především v pohraničních oblastech, kdy byl majetek zabavován občanům, kteří se hlásili k německé národnosti.

Klíčovým obdobím v českém zemědělství se zásadními dopady na podnikatelskou strukturu bylo období kolektivizace venkova, neboli vytvoření státních statků a JZD, které nastalo počátkem 50. let, kdy se k moci dostala komunistická strana a následně bylo Československo pod vlivem SSSR. (Kabrhela, 1961, str. 28) Tato fáze vývoje ovlivnila nejen majetkovou strukturu, ale taktéž došlo ke změně venkovského prostoru, jeho kvality, způsobu života a sociálního klimatu (výstavba velkých objektů, stárnutí a vylidňování venkova, problémy ekologického charakteru atd.). V tomto období převažovala jednotná zemědělská družstva a státní podniky, přičemž soukromí podnikatelé obhospodařovali jen minimum zemědělské půdy.

V následujících letech, tedy na přelomu 80. a 90. let, se změnila politická situace v tehdejší Československu, která vyústila v zahájení ekonomické reformy a transformačních procesů v českém hospodářství. Cílem těchto procesů byl přechod z centrálně plánovaného systému na tržní. Tyto procesy probíhaly nejen v zemědělství, ale v celé národní ekonomice, a jsou předmětem diskusí v mnoha odvětvích (ekonomie, geografie, sociologie a mnoho dalších). Období ekonomické reformy je charakterizováno

třemi procesy: restituce majetku, privatizace státních statků a transformace JZD. (Bičík, Jančák, 2005, str. 75)

Tyto procesy probíhaly z časového hlediska ve vzájemné návaznosti, ovšem ne všechny byly v daném období ukončeny. V mnoha případech se vyskytly určité nevyřešené otázky, které ovlivnily průběh a časovou posloupnost reformy. Nastalé změny v agrárním sektoru velmi ovlivnily stav českého zemědělství a venkova.

Posledním významným obdobím byl rok 2004, kdy se ČR stala členem EU. Od této doby je český zemědělský trh součástí společného trhu EU, který rozhodujícím způsobem ovlivňuje národní trh v ČR. Díky vstupu do EU může ČR např. čerpat finanční prostředky, které jsou zemědělství poskytovány a odvíjí se od společné zemědělské politiky EU.

3.2.2. Agrárně-politická opatření

Pro zajištění stability zemědělství, správného fungování zemědělského podniku a produkce potravin je možné využít možnosti získání dotací. Státní zásahy a s ním spojená podpora zemědělství se v průběhu let různě vyvíjela. Např. v první polovině 20. století stát pro zajištění stálých cen zemědělských produktů zaváděl celní bariéry, v průběhu 50. let komunistická strana podporovala v rámci kolektivizace pouze zemědělská družstva a znevýhodňovala malovýrobce. Zásadní změnou v podpoře zemědělství byl rok 2004, kdy ČR vstoupila do EU, čímž vznikla možnost čerpat finanční podpory z EU. ČR se tak stala součástí Společné zemědělské politiky (SZP), která funguje od roku 1962. Během svého fungování reagovala SZP na nastalé situace v zemědělství a ovlivňovala tak další vývoj v zemědělství. K úkolům SZP patří:

- zvýšení produktivity zemědělství na takovou výši, aby bylo možné spotřebitelům spolehlivě zajistit dodávky potravin za přiměřené ceny
- zajištění, aby se zemědělci v EU nacházeli na přiměřené životní úrovni

Tyto základní cíle jsou charakteristické pro všechny členské státy EU, přičemž jejich splnění je možné na základě poskytnutí finančních podpor zemědělství a venkova. Jelikož evropský trh představuje jednotný společný trh se zemědělskými produkty, jsou podpory rozdělovány na základě jednotného přístupu, pomocí kterého je zajišťováno rovnoprávné

postavení zemědělských podniků v rámci vnitřního trhu, tak i v celosvětové konkurenci. (Evropská komise, 2014)

SZP v rámci EU umožňuje podporovat příjmy zemědělců na základě **přímých plateb**, které jsou nejčastější formou podpory z fondů EU v zemědělství. Systém získávání přímých plateb je založen na plnění pravidel, kdy výše podpory je odvozena od úrovně výroby podniku a výše hektarů obhospodařované půdy. Přímé platby jsou určeny ke zvýšení příjmů zemědělců, kdy zemědělci musí pracovat v zemědělství, dodržovat určité standardy bezpečnosti potravin, životní podmínky zvířat, ochrany životního prostředí a péče o krajinu. Další formou podpory SZP je **podpora trhu**, kdy u některých produktů jsou vytvářeny specifické programy podpory, které slouží ke stanovení podmínek při výrobě a obchodu. Úkolem tržního hospodářství je podpora organizace trhu formou intervenčních zásahů, licenční politikou při vývozu a dovozu, dotacemi apod. Cílem podpory je minimalizace výkyvů v nabídce produktů způsobených např. změnou počasí a dopadů změn produkovaného množství na ceny jak konečných spotřebitelů, tak zemědělců. Poslední podporou je **rozvoj venkova**, které slouží k podpoře specifických potřeb venkovských oblastí a řešení jejich problémů. (Europäische Kommission, 2015)

Financování rozvoje venkova se zaměřuje na zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví, k ochraně životního prostředí a krajiny, ke zlepšení kvality života ve venkovských oblastech, na podporu diverzifikace hospodářství venkova a podpora oblastních přístupů k rozvoji venkova. Výdaje v zemědělství jsou financovány ze dvou zdrojů, které jsou součástí celkového rozpočtu EU: *Evropský zemědělský záruční fond (EAGF)*, který financuje přímé platby zemědělcům a opatření k regulaci zemědělských trhů, a *Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD)*, který spolufinancuje programy členských států pro rozvoj venkovských oblastí, zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví apod. Finanční podpory pro udržení rybolovu a akvakultury jsou vypláceny z *Evropského námořního a rybářského fondu (EMFF)*. Finanční prostředky jsou plánovány se sedmiletým předstihem. (Europäische Kommission, 2015)

V rámci ČR finanční zdroje vyplácí a koordinuje Státní zemědělský a intervenční fond (SZIF). V současné době jsou poskytovány českým zemědělcům tyto dotace:

1. Podpora v rámci politiky rozvoje venkova a rybářství
  - a. Program rozvoje venkova ČR na období 2014 – 2020
  - b. Operační program Rybářství 2014 – 2020
2. Přímé platby
  - a. Jednotná platba na plochu (SAPS)
  - b. Oddělená platba za cukr (SSP)
  - c. Oddělená platba za rajčata (STP)
  - d. Zvláštní podpory
  - e. Národní doplňkové platby
  - f. Ostatní přímé platby
  - g. Kontrola podmíněnosti (Cross Compliance)
3. Národní podpory a opatření
4. Podpory tržních cen (podpora cen výrobců a spotřebitelů) (Zpráva o stavu zemědělství za rok 2012)

3.2.3. Ekonomické aspekty

Národní hospodářství se rozděluje do čtyř sektorů (primární, sekundární, terciální a kvartální), přičemž postavení každého sektoru je v různých zemích rozdílné. V rozvojových státech zaujímá agrární sektor významnou složku v národní ekonomice, jelikož se zemědělství věnuje velká část obyvatelstva a představuje pro ně hlavní zdroj obživy. Naopak ve vyspělých ekonomikách podíl agrárního sektoru klesá a více se prosazují ostatní sektory ekonomiky. V zemědělství nepracuje příliš mnoho pracovníků, jelikož je zemědělská půda obhospodařována potřebnou technikou, což vyjadřuje vyspělost odvětví. Pro zjištění vývoje agrárního sektoru v rámci národohospodářských podmínek se využívají ekonomické ukazatele, ke kterým patří:

- Podíl zemědělství na hrubém domácím produktu
- podíl zemědělství na celkovém počtu pracovních sil

- podíl zemědělství na zahraničním obchodu
  - podíl vývozu na celkovém vývozu
  - podíl dovozu na celkovém dovozu
  - podíl na bilanci
- podíl zemědělství na investicích (Boháčková a kol., 2004, str. 22)

Všechny tyto ukazatele svým způsobem vyjadřují postavení a roli agrárního sektoru v národním hospodářství. Jak lze vyčíst z tabulky č. 5, dochází k poklesu podílu zemědělství na HDP, a na počtu pracovních sil. Naopak podíl agrárního vývozu a dovozu mírně vzrostl, ovšem bilance se stále nachází v záporných hodnotách.

Tabulka č. 5: Podíl agrárního sektoru na vybraných ukazatelích národního hospodářství

Ukazatel/rok	2008	2009	2010	2011	2012
Podíl zemědělství na HDP v základních b.c. (%)	1,66	1,38	1,05	1,41	1,32
Podíl zemědělství na celkovém počtu pracovních sil (%)	2,87	2,84	2,64	2,62	2,62
Podíl agrárního vývozu na celkovém vývozu (%)	4,32	4,76	4,16	4,18	4,81
Podíl agrárního dovozu na celkovém dovozu (%)	5,45	6,72	5,81	5,83	6,25
Podíl agrárního sektoru na bilanci (%)	- 35,8	- 21,4	- 28,6	- 19,9	- 8,02
Podíl na investicích (%)	13,9	10,2	10,8	13,9	

Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství v roce 2012

Podíl zemědělství na hrubém domácím produktu

Základním ukazatelem, kterým je vyjadřována úroveň dané ekonomiky, je hrubý domácí produkt, kdy změnou hrubého domácího produktu je sledován ekonomický růst/pokles dané ekonomiky. Zároveň hrubý domácí produkt zahrnuje veškerou produkci dané země, neboli produkci ve všech sektorech národní ekonomiky (primární, sekundární, terciální a kvartální). K vyjádření podílu zemědělství se následně využívá podíl hrubé přidané hodnoty na HDP, kdy hrubá přidaná hodnota zahrnuje veškeré množství vyprodukované produkce v živočišné a rostlinné výrobě, a je poté očištěna od nákladů

vstupujících do výroby. Schéma tvorby hrubé přidané hodnoty je znázorněno na následujícím schématu č. 4.

Schéma č. 4: Odvození ukazatelů ekonomických výsledků

Celková zemědělská produkce Total output			Saldo provozních dotací a daní Balance current subsidies & taxes	
Produkce RV Output crops & crop products	Produkce ŽV Output livestock & livestock products	Ostatní produkce Other output		
Výrobní spotřeba Intermediate consumption		Hrubá přidaná hodnota Gross farm income		
Přímé náklady Specific costs	Ostatní věcné náklady Farming overheads			
		Odpisy Depreciation	Čistá přidaná hodnota Farm Net Value Added	
		Externí faktory External factors		Saldo investičních dotací a daní Balance subsidies & taxes on investment
		Mzdové náklady Wages	Pachtovné Rent	Úroky Interest
		Důchod ze zemědělské činnosti Family Farm Income		

Zdroj: Metodika FADN CZ, 2012

Podíl zemědělství na zaměstnanosti

Na počátku 90. let dosahovala zaměstnanost v agrárním sektoru vysoké úrovně, což bylo způsobeno rostoucí aktivitou nezemědělských činností, kterými se JZD a státní podniky zabývaly (opravárenské díly, montáže apod.). Nezemědělské činnosti v té době tvořily až 90% aktivit zemědělských podniků. Díky tomu tak v zemědělství bylo zaměstnáno asi 7% aktivním obyvatel. (Bičík, Jančák, 2005, str. 51)

V následujícím období, vlivem transformačních procesů, však došlo k postupnému poklesu zaměstnanosti až na úroveň států EU. Během této doby nastal výrazný pokles počtu aktivních pracovníků, kdy k neustálému poklesu dochází až do současnosti (viz. tabulka č. 5 na str. 32). V současné době mnoho mladých lidí neprojevuje zájem o práci v zemědělství, což je způsobeno také vyšší nominální mzdy, která v zemědělství dlouhodobě zaostává za průměrem mezd v průmyslovém odvětví.

Podíl zemědělství na zahraničním obchodu (agrární dovoz, agrární vývoz, agrární obchod)

Zahraniční obchod představuje velmi důležitou roli v národním hospodářství, jelikož zahrnuje zahraniční obchodní vztahy dané země. Podíl zemědělství na zahraničním

obchodu je vyjadřován podílem agrárního vývozu na celkovém vývozu, podílem agrárního dovozu na celkovém dovozu a podílem na bilanci agrárního sektoru. V minulosti v době socialistického režimu se zemědělství vyznačovalo značnou intenzitou produkce, kdy nebylo problém vyvézt nadměrnou produkci do států SSSR. V současné době podíl agrárního dovozu převažuje nad agrárním vývozem, jehož výsledkem je negativní obchodní bilance agrárního zahraničního obchodu. I přesto, že ČR vyprodukuje velké množství zemědělských produktů, určité potraviny nejsme schopni vyprodukovat a je proto potřeba je dovážet. Jak lze vidět z tabulky č. 5, podíl agrárního dovozu a vývozu se pohybuje mezi 4 – 5 % na celkové agrárním zahraničním obchodu. Jak již bylo uvedeno výše, podíl na bilanci se nachází v záporných číslech, jelikož dovoz převažuje nad vývozem.

Podíl zemědělství na investicích

Investiční činnost v zemědělství je jedním ze základních předpokladů pro růst konkurenceschopnosti zemědělského podniku. Investice představují tvorbu hmotného fixního kapitálu, který je tvořen objemem investic provedených v zemědělství. Těmito investicemi se například rozumí pořízení majetku, jeho rekonstrukce a modernizace. Investice do nových technologických strojů, zařízení apod. Množství investic vyjadřuje nejen finanční možnosti daného podniku, ale je též ovlivňováno přístupem bankovního sektoru při poskytování finančních prostředků, závisí na agrárně politických opatření, získání dotačních programů apod. (Boháčková a kol., 2004, str. 24)

3.2.4. Motivační faktory vlastníků

Práce v zemědělství a vlastnictví zemědělského podniku s sebou přináší mnoho úkolů, které je potřeba při vykonávání všech činností plnit. Každý zaměstnanec, popř. vlastník potřebuje pro svoji činnost určité motivační faktory, které ho motivují k dalším výkonům, vysokému pracovnímu nasazení apod. Práce v zemědělském sektoru je velmi náročná, ať po fyzické či psychické stránce a v průběhu vývoje dochází k různým změnám, které mají pozitivní i negativní následky.

Motivační faktory jsou velmi rozdílné. Z pohledu zaměstnanců patří k největším motivačním faktorům především pracovní vytíženost, odpovídající mzda a přátelské prostředí. Zaměstnanost v zemědělství je velmi odlišná, než v jiných odvětvích, jelikož zemědělské podniky zaměstnávají velké množství pracovníků především v období sezónních prací, kdy jsou tito pracovníci zaměstnáni na dohodu. Práce zejména v těchto obdobích je velmi náročná, jelikož je potřeba vykonat mnoho práce za co nejkratší dobu a za každého počasí. Za odpovídající výkon by pracovníkovi měla náležet mzda, která je však s porovnáním s ostatními sektory na minimální úrovni. Samostatní rolníci jsou daleko více vytíženi, jelikož nemají-li další zaměstnance, musí veškerou práci obstarat sami.

Jiné motivační faktory má vlastníci zemědělského podniku. Někteří vlastníci zdědí podnik po předchozím majiteli a naváží tak na rodinnou tradici, kterou založil jejich příbuzný. Jiní vlastníci, kteří vlastní zejména menší hospodářství, chtějí být svým vlastním pánem. Samostatně se rozhodují k dalším krokům a nejsou nikomu podřízeni. To s sebou však nese velkou zodpovědnost, kdy majitel musí mít znalosti nejen ze zemědělského oboru, ale také z hlediska administrativy. Protože každý podnik je potřeba dobře vést. Cílem všech zemědělských podniků, ať už menších či větších, je dosažení zisku, jehož velikost se odvíjí od velikosti produkce. Dalším motivačním faktorem je též konzistence výroby. Zemědělec nemůže s jistotou dopředu vědět, jak velké množství produkce vyprodukuje, popř. jaké budou ztráty. V dnešní době dochází k častým výkyvům počasí, které mají negativní dopad především na rostlinnou produkci. Dalším motivačním faktorem jsou zajisté finanční možnosti, které majitel může získat. Od roku 2004, kdy ČR vstoupila do EU, se možnosti získání finanční podpory zvýhodnily, kdy jsou dotace financovány ze zdrojů EU a ČR. Při splnění potřebných podmínek může zemědělec požádat o dotaci, která mu poté je přidělena. Dotace slouží pro zvýšení konkurenceschopnosti na trhu se zemědělskými produkty a podporují české zemědělce. Další motivačním faktorem je produkce kvalitních surovin. V dnešní době dochází vlivem velkého využití chemických prostředků ke snížení kvality vyprodukovaných potravin, což vede ke zvýšenému zájmu o ekologické zemědělství.

4. PODNIKATELSKÁ STRUKTURA V ZEMĚDĚLSTVÍ ČR A EU

4.1. Podnikatelská struktura, její vývoj a efektivnost v ČR

Během své dlouholeté historie se agrární sektor vyvíjel různými směry, které svým způsobem ovlivnily podnikatelskou strukturu v zemědělství. Změny, které se v zemědělství vyskytly, byly zapříčiněny různými důvody, ať už vlivem politické moci, státních zásahů, či jiných. Za historické milníky v dějinách zemědělství, kdy docházelo k proměně vlastnických vztahů a podnikatelské struktury, lze považovat následující období.

4.1.1. Podnikatelská struktura do roku 1948

Koncem 19. století dochází k rychlé industrializaci, která ovlivňuje zemědělství a vede k rozvoji zemědělského strojírenství. Počátkem 20. století se tím mění ekonomická struktura českých zemí, kdy dochází k rozvoji průmyslu a význam zemědělství ustupuje. Jeho vývoj se oproti průmyslu opožďuje, avšak i přesto plní velmi významnou hospodářskou úlohu. Vlivem vývoje zemědělství a agrární významnosti se české země, stejně jako ostatní hospodářsky vyspělé země, měnily z agrárně-průmyslových na průmyslové. Zemědělství v té době bylo charakteristické pro rozvinuté kapitalistické hospodářství, které se vyznačovalo svou produktivitou, intenzitou a střídavým hospodářstvím. Velmi významnou roli představovala jak rostlinná, tak i živočišná výroba, kdy docházelo ke zvyšování stavu zvířat. Svě zásadní postavení získávala Agrární strana, která měla silné postavení v politice a jejím úkolem byla ochrana venkovských a zemědělských zájmů oproti státním zásahům. (Beranová, Kubačák, 2010, str. 309)

Kapitalistické zemědělství se vyznačovalo tzv. feudálními velkostatkami, které se postupem času přeměňovaly na kapitalistické. Docházelo tedy ke koncentraci výroby, kdy byla malovýroba potlačována velkovýrobou. Rozvoj kapitalismu se vyznačoval značným vykořisťováním rolníků a hromadným vyvlastňováním, což mělo za následek úpadek malých hospodářství a zhoršení jejich životních podmínek. Velkovýroba vytvářela

předpoklady pro vyšší produktivitu práce, ve využití moderních technologií a zařízení, obdělávání půdy a zlepšování její bonity. (Grolig a kol., 1983, str. 18)

Významnými událostmi, které zasáhly české zemědělství v první polovině 20. století a měly vliv nejen na vlastnické vztahy, byly zejména **válečná období, pozemkové reformy, a hospodářská krize ve 30. letech**. Nejvíce poškozeno bylo české zemědělství především válečnými událostmi, kdy zemědělská půda nebyla dostatečně obhospodařována, snižovala se kvalita a úrodnost půdy, která byla válkou poničena.

Po vzniku Československa byla struktura zemědělství zasažena především změnou vlastnictví a držby půdy, kdy byla zavedena **pozemková reforma** (1919-1938). Hlavním úkolem reformy bylo zejména odstranění pozůstatku feudalismu, tedy odstranění **latifundií**, tzn. držba velkého množství půdy v rukou šlechty a církevních institucí, a také převedení půdy v majetku cizí (většinou německé šlechty) do rukou českého národa. Pozemková reforma tedy oslabilu ekonomickou moc šlechty a vliv latifundií. (Beranová, Kubačák, 2010, str. 312) Agrární strana využila této reformy k prosazení svých cílů a postojů, aby získala na svou stranu venkovské obyvatelstvo. (Grolig a kol., 1983, str. 32).

Jak lze vidět z tabulky č. 6, výsledky pozemkové reformy velmi ovlivnily vlastnické poměry v zemědělství, kdy vznikl velký počet malých hospodářství o velikosti do 10ha, která obhospodařovala 31% zemědělské půdy. Naopak nejvíce zasaženy byly velké statky v majetku šlechty a církve, kterým byla zabavena podstatná část pozemků a převedena do rukou českých a slovenských zemědělců. V roce 1930 obhospodařovalo 812 hospodářských subjektů o velikosti nad 500 ha 22% zemědělské půdy (1 686 209 ha). Velkostatky, doposud udávající směr chodu zemědělství, byly nahrazeny kapitalistickými statky. Ovšem i nadále hrály ve struktuře zemědělství svou specifickou úlohu.

Ke kladům reformy patří, že odstranila latifundia a umožnila maloročníkům, kovozezemědělcům a rolníkům získat půdu nebo aspoň rozšířit její výměru. V oblasti sociální ovlivnila proces diferenciaci rolnictva, z hlediska výroby došlo k celkovému zvýšení produkce na předválečnou úroveň. V porovnání s obdobnými akcemi ve střední a východní Evropě patřila pozemková reforma v Československu k nejrozsáhlejším a nejdemokratičtějším. (Beranová, Kubačák, 2010, str. 319)

Tabulka č. 6: Počet a výměra celkové půdy zemědělských závodů v českých zemích v roce 1930

Velikostní skupiny závodů	Počet závodů	Výměra celkové půdy	
		ha	%
do 5 ha	786 458	1 330 384,13	17,65
5 – 10 ha	144 713	1 021 495,64	13,55
10 - 50 ha	141 380	2 639 594,86	35,01
50 - 100 ha	4 382	298 513,68	3,96
100 - 500 ha	2 944	562 771,74	7,46
nad 500 ha	812	1 686 209,95	22,37
Celkem	1 080 689	7 538 970,00	100,00

Zdroj: A. Kubačák, M. Beranová: Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě, 2010, str. 321

Během průběhu pozemkové reformy a přerozdělování vlastnictví půdy bylo české zemědělství zasaženo hospodářskou krizí ve 30. letech, která zapříčinila výrazné kolísání cen během roku. Domácí ceny byly ohrožovány cenami ze zahraničí a tak Agrární strana prosazovala zavedení celní bariéry, jako záruku cenové stability. Z důvodů světové nadvýroby zemědělských produktů došlo k výraznému snížení cen pod výrobní náklady, které velmi negativně ovlivnilo celé hospodářství. Krize nejvíce postihla drobné a střední zemědělce a měla velký dopad též v sociální oblasti, kdy přivedila velké zadlužení zemědělců. (Kubačák, Beranová, 2010, str. 341). Nejpočetnější skupinou obyvatelstva bylo drobné rolnictvo, které trpělo nedostatkem půdy a často bylo ve finančních problémech. Zemědělci byli zadluženi jak u soukromých věřitelů, tak i záložen. Jejich problémy se díky pozemkové reformě trochu zlepšily, avšak ze špatné situace se dostali až ve válečných letech. Významné místo naopak zaujímalí čeští sedláci, jejichž hospodářství patřilo ke stabilním a konkurenčně odolným podnikům. (Jech, 2008, str. 39).

Zemědělství po roce 1945 bylo velmi ovlivněno politickými událostmi, kdy se začala prosazovat komunistická strana, která především převzala ministerstvo zemědělství, omezila činnost Agrární straně a začala prosazovat pozemkovou reformu. Úkolem zemědělské správy bylo obnovit poválečné zemědělství, zajistit výživu obyvatel a zejména

pozměnit strukturu a vlastnictví zemědělské půdy. **Pozemková reforma** probíhala ve třech fázích:

1. Konfiskace, rozdělení a osídlení půdy Němců, Maďarů a zrádců – která probíhala v letech 1945 – 1946 a jejím cílem bylo zabavení půdy a majetku nepřátel a zrádců. Majetek byl zabavován na základě vydaných dekretů, známých pod termínem Benešovy dekrety, které však připravovala exilová vláda a prezident je pouze podepisoval. Konfiskace půdy měla odlišný charakter ve vnitrozemí a pohraničí státu, jelikož v pohraničí se přerozdělovaly především rozsáhlé pozemky po německém obyvatelstvu, což vedlo ke značné změně hospodářské skladby. Majetek a zemědělská půda byly rozděleny zemědělským dělníkům, maloročníkům, zemědělským družstvům apod. Hlavní část konfiskace byla provedena na území českých zemí, především v pohraniční oblasti.
2. Kontrola první (předválečné) pozemkové reformy – která byla provedena během roku 1948. Podle ustanovených zákonů došlo k revizi první (předválečné) pozemkové reformy, ve které byla zemědělská půda zabavena velkostatkářům, ve vlastnictví šlechty a církve, a přerozdělena malým zemědělcům. (Grolig a kol, 1983, str. 23)
3. Nová pozemková reforma, která byla uzákoněna po roce 1948 a stanovovala horní hranici držby půdy o velikosti 50ha v majetku soukromé osoby nebo spoluvlastníků nebo společně hospodařící rodiny. Výsledkem tedy bylo snížení výměry půdy (50 ha) u osob soukromě hospodařících a následně vynucený odkup pronajaté půdy. (Jech, 2008, str. 53)

4.1.2. Podnikatelská struktura v období 1948 – 1989

Po únoru 1948, kdy převzala veškerou moc **komunistická strana**, došlo k radikální změně v zemědělství. Především se změnila struktura zemědělství z hlediska držby a vlastnictví půdy. Jestliže do února 1948 bylo zemědělství alespoň z části ovlivňováno demokratickým systémem, od této doby převzala veškerou iniciativu komunistická strana. V počátcích svého působení na svých zasedáních prosazovala soukromé vlastnictví, kdy

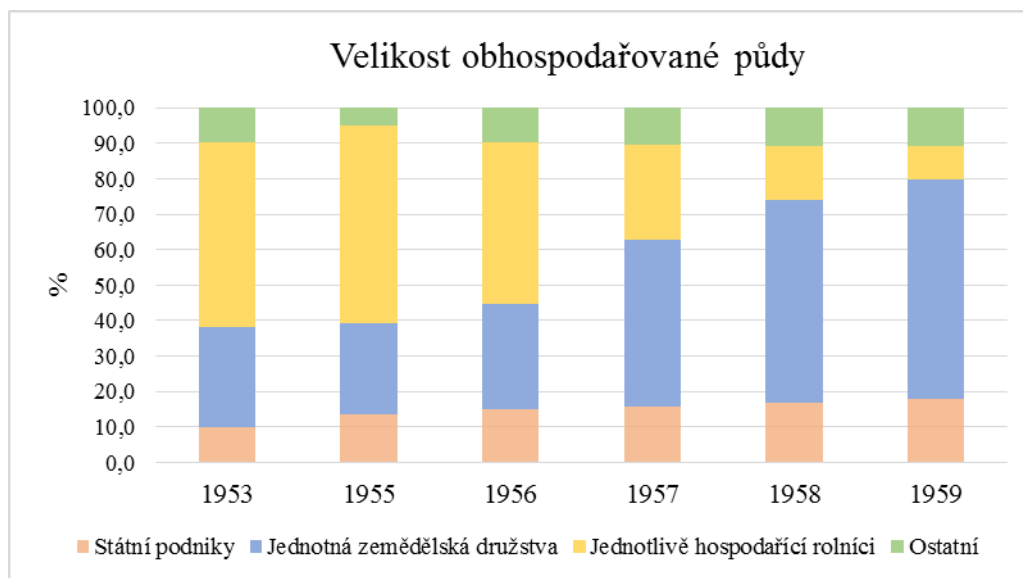
ještě v květnu 1948 uzákonila pozemkovou reformu zavádějící maximální výměru 50 h v majetku soukromého vlastnictví. (Beranová, Kubačák, 2010, str. 380) Avšak krátce na to již začala prosazovat zemědělství podle sovětského vzoru, založeném na marxisticko-leninském učení. Prosazovala socialistické výrobní vztahy pro vybudování socialistické zemědělské velkovýroby, což byl předpoklad pro rozvoj zemědělství, a tím i lepšího uspokojování společenských potřeb. (Kabrhela, 1961, str. 46) Velkovýroba totiž oproti malovýrobě představovala rozvoj výrobních sil, cílevědomé využití výrobních a ekonomických podmínek, zvyšování produktivity práce. Toho lze dosáhnout na základě socialistického výrobního způsobu. (Grolig a kol., 1983, str. 279) Rozvoj **socialistického zemědělství** lze rozdělit do tří etap:

První etapa probíhala v 50. letech, kdy docházelo především k celkové přestavbě vlastnických vztahů, ale i výrobních sil. Socializací venkova byla kapitalistická třída, charakteristická velkostatkáři, likvidována a sociální rozvrstvenost pracujícího rolnictva se snižovala. Na základě toho byla vytvořena jediná vrstva pracujících rolníků – třída družstevního, socialistického rolnictva – která byla sjednocena do zemědělských výrobních podniků (družstev). Zemědělská půda byla ve vlastnictví lidí, kteří na ní pracovali, stejně tak jako využívané stroje, budovy apod. Tato koncentrace byla základním předpokladem pro rozvoj výroby a s ním spojený růst produktivity práce v zemědělství (Kabrhela, 1961, str. 152)

V následujícím grafu č. 1 je znázorněn proces kolektivizace venkova, kdy během prvního desetiletí došlo k výrazné změně ve vlastnictví půdy. Na počátku 50. let obhospodařovala zemědělská družstva 28% zemědělské půdy, přičemž samostatní rolníci hospodařili na 52%. V roce 1959 se poměr vlastnictví půdy obrátil, kdy zemědělská družstva vlastnila 61% zemědělské půdy a samostatní rolníci pouze 9%. Socialistický sektor tak na konci 50. let obhospodařoval celkově 79% zemědělské půdy.

Graf č. 1: Podíl sektorů na zemědělské půdě v letech 1953-1959 v Českých zemích

Zdroj: Statistická ročenka republiky Československé 1957, Statistická ročenka 1957, 1961, zpracováno autorem

Druhá etapa zahrnovala 60. leta, kdy došlo k vytvoření socialistické zemědělské velkovýroby. Na základě toho bylo potřeba upevnit pozici JZD a státních statků. Byly prosazovány zájmy podporující zvýšení intenzity výrobních sil. Jedním z nejdůležitějších předpokladů úspěšného vývoje se stal především efektivní rozvoj, v rámci kterého probíhalo slučování JZD, který umožnil lepší využití výrobních podmínek, větší rozměry půdní výměry, poskytování finanční a materiální výpomoci. Družstevní velkovýroba byla spolehlivým základem pro další rozvoj výrobních sil. K čemuž přispělo slučování JZD a převedení slabších JZD do státních podniků. (Píč, 1984, str. 36)

Třetí etapa poté měla za úkol zefektivnění zemědělské výroby, kdy došlo ke specializaci a koncentraci zemědělské výroby. Rozvíjely se kooperační vztahy mezi zemědělskými podniky a zvýšila se soběstačnost výroby domácích potravin. (Grolig a kol., 1983, str. 280). Vlivem koncentrace a specializace v zemědělství došlo k prohloubení dělby práce, kdy se zdvojnásobila zemědělská výroba (jak rostlinná, tak živočišná) a byly nově budovány zemědělské agrokomplexy, které slučovaly zemědělská družstva zabývající se jednotnou činností. Zemědělské podniky disponovaly moderní technikou, která však s rozvojem chemizace měla za následek devastaci krajiny a životního prostředí.

Rozvoj a slučování JZD a státních statků v 60. a 70. letech 20. století je znázorněn v tabulce č. 7. Jak je z ní patrné, v tomto období došlo vlivem koncentrace výroby a společné kooperace k rozvoji zemědělských podniků, kdy docházelo ke snížení počtu podniků, avšak průměrná výměra daných podniků se zvyšovala. V roce 1981 bylo v agrárním sektoru 204 státních statků s průměrnou výměrou 6 583 ha zemědělské půdy, JZD 1708 podniků s výměrou 2 546 ha zemědělské půdy.

Tabulka č. 7: Rozvoj JZD a státních statků v ČSSR

Ukazatel	1960	1970	1981
Počet JZD	10 816	6 270	1708
Průměrná výměra JZD v ha z. p.	453	638	2564
Počet státních statků	365	336	204
Průměrná výměra státních statků v ha z. p.	3104	4264	6583

Zdroj: J. Píč, *Ekonomika zemědělských podniků*, Praha, 1984, str. 33 a 36

Československé zemědělství prošlo v letech 1948-1980 značnými změnami, jejichž výsledkem byl výrazný pokles tradičního zemědělství, které bylo charakterizováno soukromovlastnickými vztahy a různými formami vlastnictví. Byly zavedeny osvědčené výrobní postupy s technologicky vyvinutou zpracovatelskou činností. Vlivem komunistického režimu byl však tento vývoj přerušen a následně zaveden sovětský typ direktivně řízeného systému. Základní přeměnou byla kolektivizace a s ním spojené zakládání družstev. V 50. letech socialistický sektor obhospodařoval 2 373 821 ha zemědělské půdy, což představovalo 51,17% z celkové zemědělské výměry. Soukromé zemědělství hospodařilo na 2 126 841 ha zemědělské půdy, což znamenalo 45,84% z celkové zemědělské výměry. Postupem času však došlo k rychlému nárůstu podílu socialistického sektoru, kdy v 60. letech již obhospodařoval 91% zemědělské půdy, naopak soukromé zemědělství se vytrácelo, jelikož hospodařilo na pouhých 6,6% zemědělské půdy. Poté vlivem kooperace a specializace zemědělské výroby došlo k poklesu počtu zemědělských podniků, avšak velikost zemědělské půdy se mnoho nezměnila. V 80. letech tedy socialistický sektor obhospodařoval 95,07% zemědělské půdy (4 176 931 ha). Naopak

soukromé zemědělství hospodařilo na pouhých 3,47% zemědělské půdy (152 495 ha) (viz. následující tabulka č. 8).

Tabulka č. 8: Výměra zemědělské půdy podle sektorů v letech 1956 – 1980 v Českých zemích

Sektor		Výměra zemědělské půdy (ha)	Výměra zemědělské půdy (ha)	Výměra zemědělské půdy (ha)
		1956	1961	1980
Socialistický sektor		2 373 821	4 199 460	4 176 931
z toho:	státní statky	695 959	934 466	1 008 912
	JZD se společným hospodařením	1 374 838	2 819 785	2 634 442
	záhumenky členů JZD	82 985	202 541	56 662
Jednotlivě hospodařící rolníci		2 126 841	301 543	152 495
Půda bez hospodářství		138 648	68691	63 980
Celkem		4 639 310	4 569 694	4 393 406

Zdroj: Statistická ročenka 1957, 1961, 1979, zpracováno autorem

Koncem 80. let bylo československé zemědělství charakteristické vysokou intenzitou výroby v rostlinné i živočišné oblasti. Na základě agrární politiky, která byla cílena na soběstačnost Československa, bylo dosahováno vysoké úrovně objemu zemědělské produkce. (Bičík, Jančák, 2005, str. 9) Dosažením soběstačnosti bylo Československo porovnatelné s ostatními vyspělými západními státy, avšak této nadprodukce bylo dosaženo za cenu vyšších nákladů, ekonomických ztrát a vysokou dotační podporou. Zemědělství prošlo od konce 2. světové války rychlým rozvojem chemizace a industrializace, která měla své pozitivní, ale i kladné stránky. (Beranová, Kubačák, 2010, str. 412).

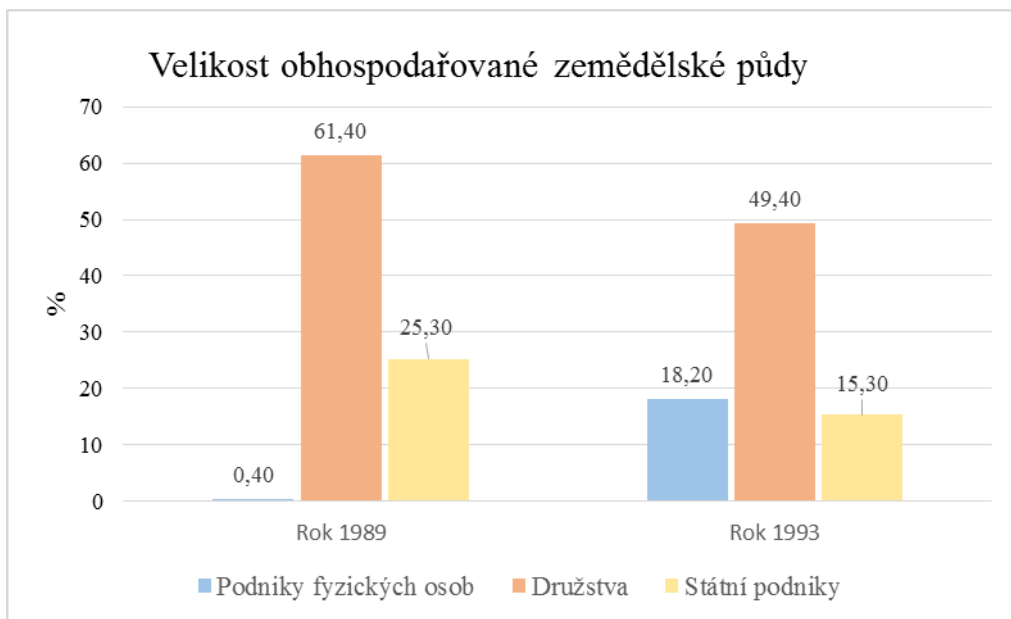
4.1.3. Podnikatelská struktura v období 1990 – 2003

Po listopadu 1989 došlo ke změně politického systému, kdy se prosadila demokratická strana. V tomto období byl nastartován proces **transformace** české ekonomiky a společnosti, která měla výrazné dopady ve všech oblastech. Dlouhodobým ekonomickým cílem vlády bylo připravit přechod ekonomiky od centrálně plánovaného systému na systém tržní. Tato přeměna byla v zemědělství charakterizována **třemi procesy**:

- **restituce** majetku, kdy došlo k navrácení majetku, zejména pozemků a budov, původním majitelům, popř. jejich rodinným příslušníkům,
- **privatizace** státní statků, které byly privatizovány na základě veřejné dražby, veřejné soutěže, přímého prodeje, vzniku akciové společnosti a bezúplatného převodu,
- **transformace** JZD, které byly v majetku členů družstva. K jejich rozdělení tedy docházelo na základě stanovení podílu oprávněných osob.

Všechny tyto procesy na sebe z časového hlediska navazovaly, ovšem v některých případech došlo k prodloužení lhůty pro vyřízení procesu. První fáze transformačních procesů probíhala v letech 1989 – 1995. V těchto letech proběhla podstatná část restituce a privatizace majetku, kdy došlo ke změně forem zemědělských podniků a restrukturalizaci agrokomplexu. Jak lze vidět z grafu č. 2, v roce 1989 bylo ve vlastnictví družstev a státních podniků celkově 86,7% zemědělské půdy, přičemž fyzické osoby (respektive samostatní rolníci) obhospodařovali 0,4% zemědělské půdy. Vlivem transformačních procesů se však struktura českého zemědělství značně změnila, kdy došlo k nárůstu podniků fyzických osob z 3205 na 52 003, kteří v roce 1993 obhospodařovaly 18,2% zemědělské půdy a jejich průměrná velikost zemědělské půdy vzrostla ze 4 ha na 15 ha. Oproti tomu klesla průměrná výměra obhospodařované půdy u státních podniků o 65,37% (z 6261 ha na 2168 ha), a družstev o 38% (z 2561 ha na 1587 ha). Tím došlo k poklesu podílu obhospodařované zemědělské půdy u obou podniků, kdy celkově v roce 1993 obhospodařovaly 64,7% zemědělské půdy.

Graf č. 2: Velikost obhospodařované půdy v letech 1989 a 1993 v ČR

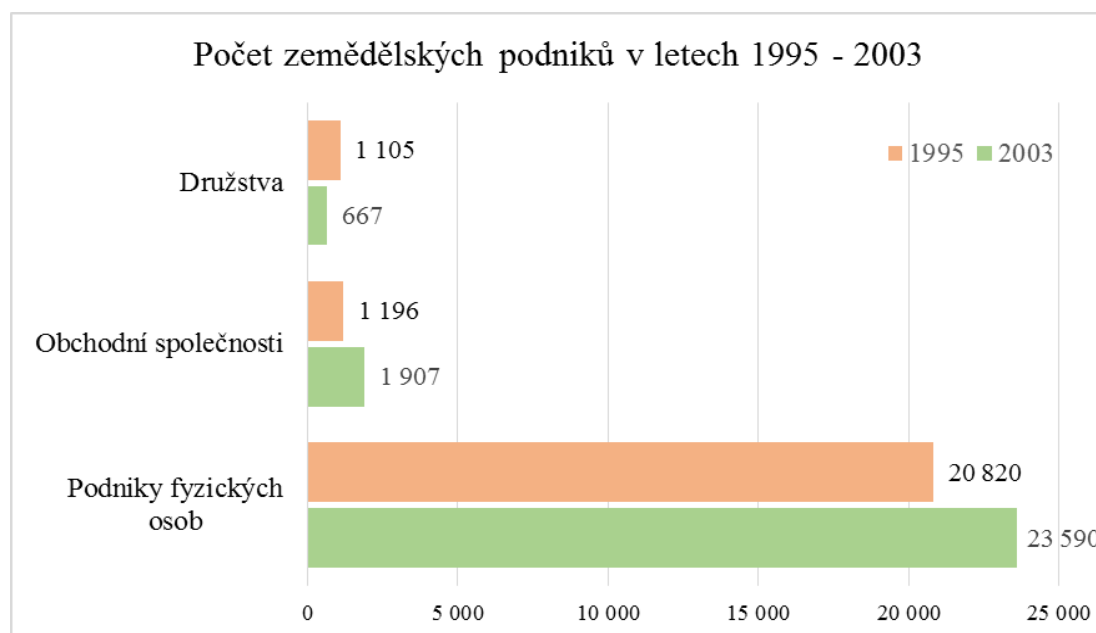
Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství 1994, zpracováno autorem

Další fáze probíhala do roku 2003, kdy byl téměř ukončen proces privatizace, ve kterém bylo rozděleno 99% majetku zahrnutého do privatizačních procesů. Nejčastější formou privatizace byl přímý prodej, přičemž privatizovaný majetek většinou připadl právnických osobám. Vlivem téměř ukončené privatizace a stále pokračující transformace zemědělských družstev nastaly změny podnikatelské struktury, které jsou znázorněny v grafu č. 3 a tabulkách č. 9 a 10 na str. 47. Porovnávané údaje v letech 1995 a 2003 pochází ze statistického šetření Agrocensus a strukturálního šetření, a zahrnují zemědělské podniky, které v daných letech spadaly do tohoto šetření z hlediska prahových hodnot zemědělských podniků. Prahové hodnoty při Agrocenzu 1995 byly stanoveny o minimální velikosti 3 ha zemědělské půdy, proto jsou v tabulkách zahrnuty pouze podniky, které této hranici odpovídají.

Jak znázorňuje graf č. 3, z hlediska počtu zemědělských podniků převažovaly v zemědělství podniky fyzických osob, zejména samostatně hospodařící rolníci. Počet podniků fyzických osob v daných letech vzrostl o 13,3% (z 20820 na 23590), přičemž počet samostatně hospodařících rolníků vzrostl o 6,68% (z 19648 na 20961) a tito tak tvořili 94,4% podniků FO. Počet podniků právnických osob vzrostl o 12,52%, přičemž

počet obchodních společností vzrostl o 59,4%, z toho o 39,2% s. r. o. a o 149,7% a. s.. Opačné změny nastaly u družstev, kdy jejich počet poklesl o 39,6%. Z celkového počtu zemědělských podniků připadalo 89,7% podnikům fyzických osob a 10,3% podnikům právnických osob.

Graf č. 3: Počet zemědělských podniků v letech 1995-2003

Zdroje: Zpráva o stavu zemědělství 2003, zpracováno autorem

Z hlediska výměry zemědělské půdy (viz. tabulky č. 9 a 10) převažovaly v zemědělství podniky právnických osob, které obhospodařovaly v roce 2003 73% zemědělské půdy, naopak podniky fyzických osob hospodařily na 26,9% z celkové zemědělské půdy. V letech 1995-2003 vzrostl podíl podniků FO na celkové výměře obhospodařované půdy z 23,2% na 26,9%, z toho 24,6% zemědělské půdy z celkové výměry obhospodařovali samostatně hospodařící rolníci. Průměrná výměra zemědělské půdy u podniků FO vzrostla o 8,8% (z 39,5 ha na 43 ha), u samostatně hospodařících rolníků o 15,7% (z 38,9 ha na 45 ha). Změny nastaly i u podniků právnických osob, jejichž podíl obhospodařované půdy na celkové výměře poklesl ze 76% na 73% a průměrná velikost z. p. klesla o 10,8%. Z těchto podniků vzrostl podíl obchodních společností, naopak družstva zaznamenala pokles. Podíl velikosti obhospodařované z. p. u obchodních společností vzrostl z 28,1% z. p. na 44,3% z. p., přičemž největší růst zaznamenaly akciové společnosti, které vzrostly z 7,6% z. p. na 22,5% z. p.. Průměrná výměra z. p. byla v roce

2003 u a. s. 1 509 ha. Společnosti s. r. o. obhospodařovaly v roce 2003 21,4% z. p. a jejich průměrná výměra byla 608 ha. Naopak velikost obhospodařované půdy klesla u družstev ze 47% na 26,5% . Jejich průměrná výměra byla v roce 2003 1484 ha.

Tabulka č. 9: Velikost obhospodařované zemědělské půdy v roce 1995

1995			
Právní forma	Obhospodařovaná z. p.		Průměrná výměra z. p. v ha
	ha	%	
Fyzické osoby celkem	822 518	23,2	39,5
- z toho samostatně hospodařící rolníci	765 272	21,6	38,9
Právnícké osoby celkem	2 721 518	76,8	1 136,3
- z toho obchodní společnosti	995 815	28,1	832,6
- z toho s. r. o.	714 358	20,2	755,9
- a. s.	268 899	7,6	1 205,8
- družstva	1 665 724	47,0	1 507,4
Podniky celkem	3 544 036	100	152,7

Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství 2003, zpracováno autorem

Tabulka č. 10: Velikost obhospodařované zemědělské půdy v roce 2003

2003			
Právní forma	Obhospodařovaná z. p.		Průměrná výměra z. p. v ha
	ha	%	
Fyzické osoby celkem	1 005 311	26,9	43,0
- z toho samostatně hospodařící rolníci	919 912	24,6	45,0
Právnícké osoby celkem	2 732 776	73,1	1 014,0
- z toho obchodní společnosti	1 656 860	44,3	869,0
- z toho s. r. o.	799 389	21,4	608,0
- a. s.	840 417	22,5	1 509,0
- družstva	989 711	26,5	1 484,0
Podniky celkem	3 738 087	100	142,0

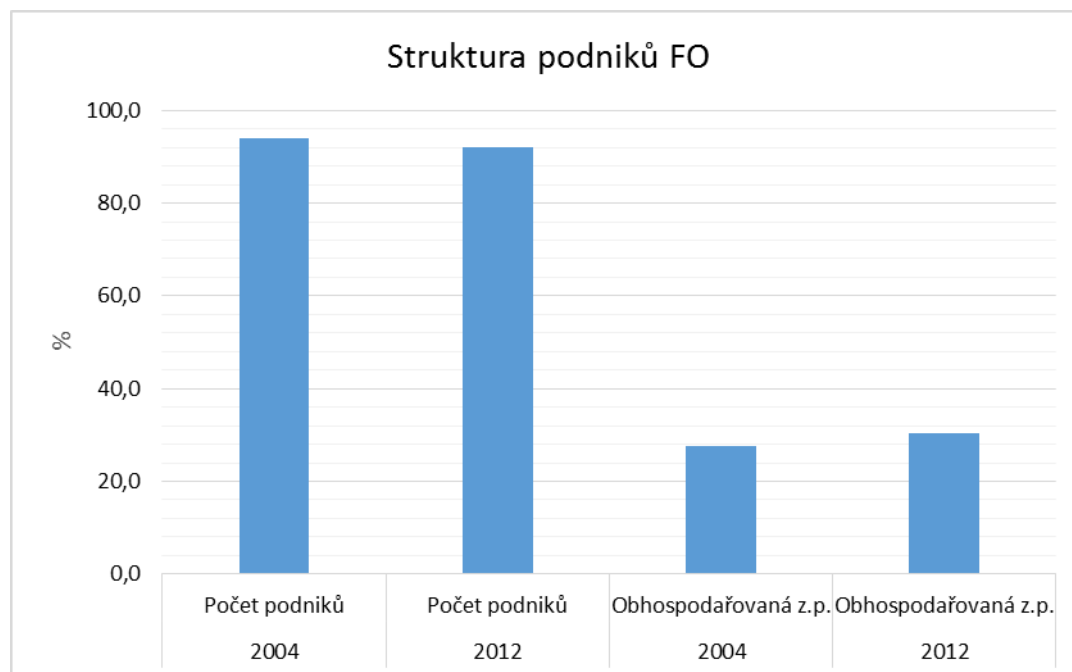
Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství 2003, zpracováno autorem

4.1.4. Podnikatelská struktura po roce 2004

Další významné období, které ovlivnilo stav českého zemědělství a její podnikatelskou strukturu, nastalo v průběhu roku 2004, kdy ČR vstoupila do EU a stala se tak součástí jednotného evropského trhu a společné zemědělské politiky. Po vstupu ČR, tedy v období 2004 – 2012, poklesl celkový počet zemědělských podniků i celková výměra obhospodařované půdy. Z hlediska počtu zemědělských podniků převažovaly v zemědělství podniky fyzických osob (91% v roce 2012), avšak nejvíce zemědělské půdy obhospodařovaly podniky PO (74%), které oproti podnikům FO mají vyšší průměrnou výměru zemědělské půdy.

V daném období klesl počet podniků FO o 14,4%, přičemž vzrostl podíl na obhospodařované z. p. z 27,5% v roce 2004 na 30,2%, jelikož se zvýšila průměrná velikost z. p. o 24,6%. Z těchto podniků nejvíce tvořili samostatně hospodařící rolníci, jejichž podíl na celkovém počtu FO poklesl o 18,2%. Naopak vzrostl jejich podíl na obhospodařované půdě z 24,8% na 28%. Průměrná velikost se také zvýšila o 27,7% (z 28,5ha na 36,4ha).

Graf č. 4: Struktura podniků FO v letech 2004 a 2012 v ČR

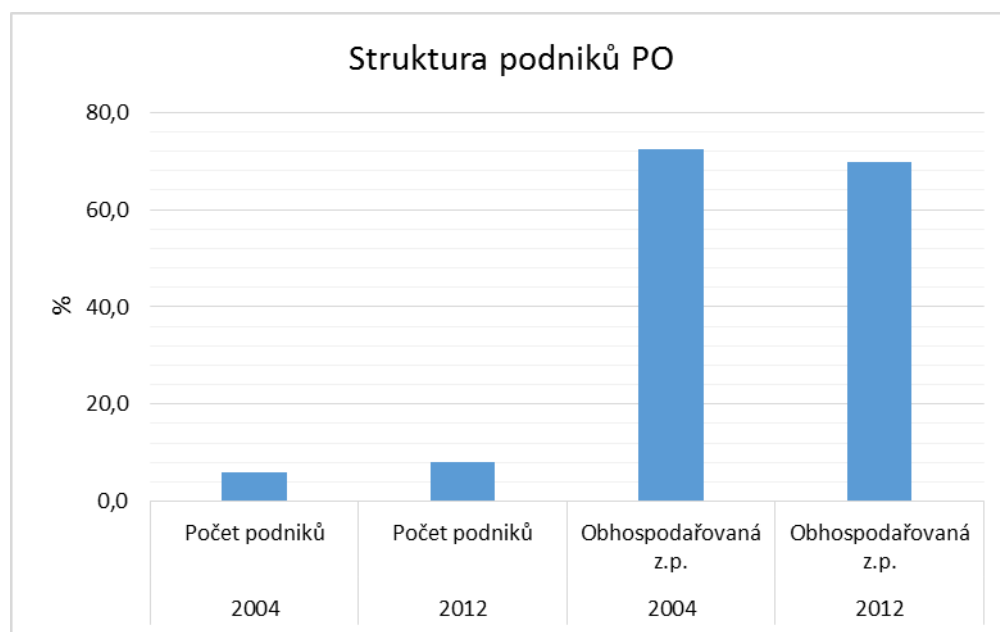

Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství 2012, zpracováno autorem

Jak znázorňuje graf č. 5, počet podniků právnických osob vzrostl o 20,3%, přičemž jejich podíl na celkovém počtu zemědělských podniků tvořil v roce 2012 8,1%. Velikost obhospodařované půdy v daných letech se snížila o 8,3%, kdy v roce 2012 podniky PO obhospodařovali celkově 69,8% zemědělské půdy. Průměrná velikost zemědělské půdy u těchto podniků klesla o 12,9% z 649ha na 565ha. Z podniků právnických osob vzrostl počet obchodních společností o 30,9%, zejména s. r. o. o 40,7%, a a. s. o 8,2%, naopak poklesl počet družstev o 21,7%. Podíl obhospodařované zemědělské půdy opět vzrostl u obchodních společností z 44,8% na 48,7%, naopak u zemědělských družstev klesl na 20,3%. Průměrná velikost se u obchodních společností snížila o 15,3%, z toho u s. r. o. poklesla o 23,5% a u a. s. vzrostla o 8,2%. Výměra zemědělské půdy družstev klesla o 11,1%.

Graf č. 5: Struktura podniků PO v letech 2004 a 2012 v ČR

Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství 2012, zpracováno autorem

České, resp. československé zemědělství prošlo během svého vývoje různými etapami, ve kterých se měnila podnikatelská struktura. První významnou etapou bylo období před rokem 1948, kdy v českém zemědělství převládala malá hospodářství o velikosti do 50ha zemědělské půdy. V roce 1945 začala pozemková reforma, na základě které byla zabavena půda Němcům a kolaborantům, a byla rozdělena malým rolníkům

a zemědělským družstvům. Po roce 1948 prosazovala vládnoucí komunistická strana soukromé vlastnictví, kdy uzákonila maximální výměru 50ha v držbě soukromého rolníka, avšak krátce poté podporovala socialistický typ zemědělství, kdy prosazovala velkovýrobu v rámci JZD, která zaručovala vysoký rozvoj zemědělství, výrobních sil a zlepšení produktivity práce.

První etapa socializace venkova proběhla v 50. letech, kdy klesl počet jednotlivě hospodařících rolníků, a rozvíjelo se družstevní vlastnictví. Druhá etapa probíhala v 60. letech, kdy docházelo ke slučování JZD pro upevnění jejich pozice a pozice státních statků, zefektivnění rozvoje a lepšího využití výrobních podmínek. Na základě slučování JZD byla slabší JZD převedena do státních podniků. Poslední etapa proběhla v 70. letech, kdy došlo ke specializaci a koncentraci zemědělské výroby za účelem zvýšení soběstačnosti výroby. Vlivem těchto událostí bylo ve vlastnictví JZD a státních podniků většina zemědělské půdy a samostatně hospodařící rolníci obhospodařovali minimální část zemědělské půdy.

Další výrazné změny, které významně ovlivnily podnikatelskou strukturu, nastaly po roce 1989, kdy začal proces transformace české ekonomiky. V českém zemědělství byla provedena privatizace státních podniků, restituce majetku a transformace JZD. Na základě těchto procesů se změnila podnikatelská struktura, kdy se výrazně snížil počet zemědělských družstev a vzrostl počet podniků fyzických a právnických osob. V rámci podniků FO nejvíce zemědělské půdy obhospodařují samostatně hospodařící rolníci. Z právnických osob vzrostl počet obchodních společností, z nichž nejvíce zemědělské půdy je v majetku akciových společností a společností s ručením omezeným.

Poslední změna v českém zemědělství nastala v roce 2004, kdy se ČR stala členem EU, čímž se české zemědělství stalo součástí jednotného zemědělského trhu a prosazují se zájmy Společné zemědělské politiky. Podnikatelská struktura již výrazných změn nezaznamenala, kdy v současné době nejvíce zemědělské půdy obhospodařují podniky PO, avšak z hlediska počtu zemědělských podniků převažují podniky FO, které však mají menší průměrnou výměru z. p.

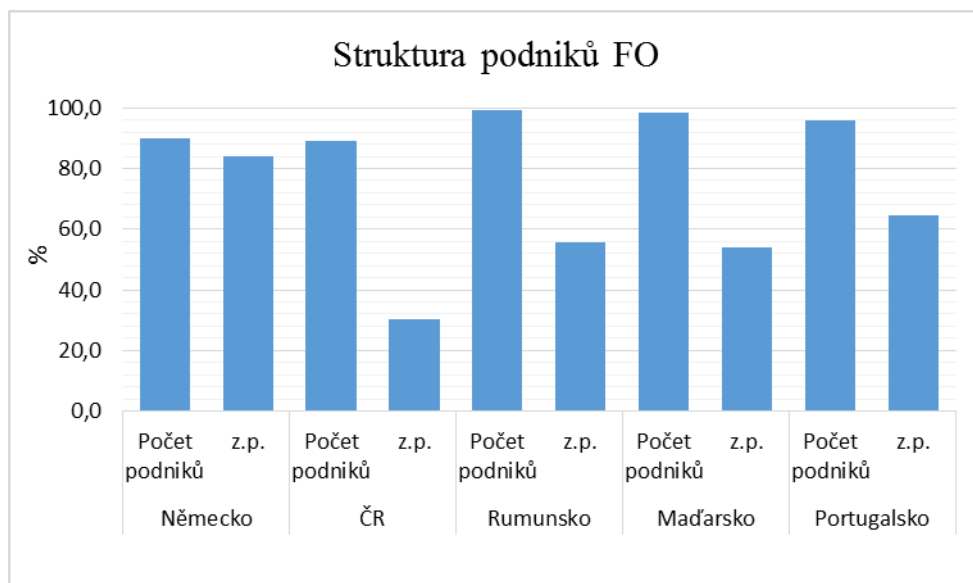
4.2. Podnikatelská struktura, její vývoj a efektivnost v EU

Vývoj zemědělství probíhal v každé zemi odlišným způsobem, proto se i podnikatelská struktura v jednotlivých zemích liší. Pro získání uceleného pohledu na podnikatelskou strukturu v zemích EU jsou prováděna strukturální šetření, která zpracovává a vydává Evropská komise. Tato šetření vychází jednou za 10let a každé 2-3 roky se provádí národní šetření v daných zemích. Poslední šetření, uveřejněné Evropskou komisí, se konalo v roce 2010, avšak údaje použité v práci vychází z roku 2013, kdy proběhlo další šetření, které ovšem ještě nebylo Evropskou komisí zpracováno a zveřejněno. Údaje jsou získány ze zpráv o strukturálním šetření v jednotlivých státech a těmito státy jsou ČR, Německo, Rumunsko, Maďarsko a Portugalsko. Výběr daných států byl proveden na základě dostupnosti potřebných údajů a dat.

4.2.1. Zemědělské subjekty podle právní formy

Zemědělské podniky podle právní formy se nejčastěji rozdělují na podniky fyzických a právnických osob. Jak lze zjistit z grafu č. 6, podniky fyzických osob jsou nejvíce charakteristické pro Německo, kde 89,8% zemědělských podniků FO obhospodařuje 84,1% zemědělské půdy, přičemž průměrná výměra těchto podniků je 36,7 ha. Vysoký počet podniků FO je charakteristický pro všechny sledované země, ovšem vlivem menší průměrné výměry klesá podíl těchto podniků na celkové obhospodařované půdě. V Rumunsku je 99,2% zemědělských podniků tvořeno podniky FO, které však obhospodařují 55,7% zemědělské půdy o průměrné velikosti 2,1 ha. V Maďarsku obhospodařuje 53,8% zemědělské půdy 98,2% podniků FO, přičemž průměrná výměra je 5,2 ha. V Portugalsku je podniků FO zastoupeno 98,3%, kdy tyto podniky hospodaří na 64,6% zemědělské půdy a jejich průměrná velikost je 9,3 ha. V ČR je v porovnání s vybranými státy nejnižší zastoupení podniků FO, kdy tyto podniky tvoří 88,9% z celkového počtu podniků a obhospodařují pouze 30,5% zemědělské půdy, ale jejich průměrná výměra je 46ha obhospodařované zemědělské půdy.

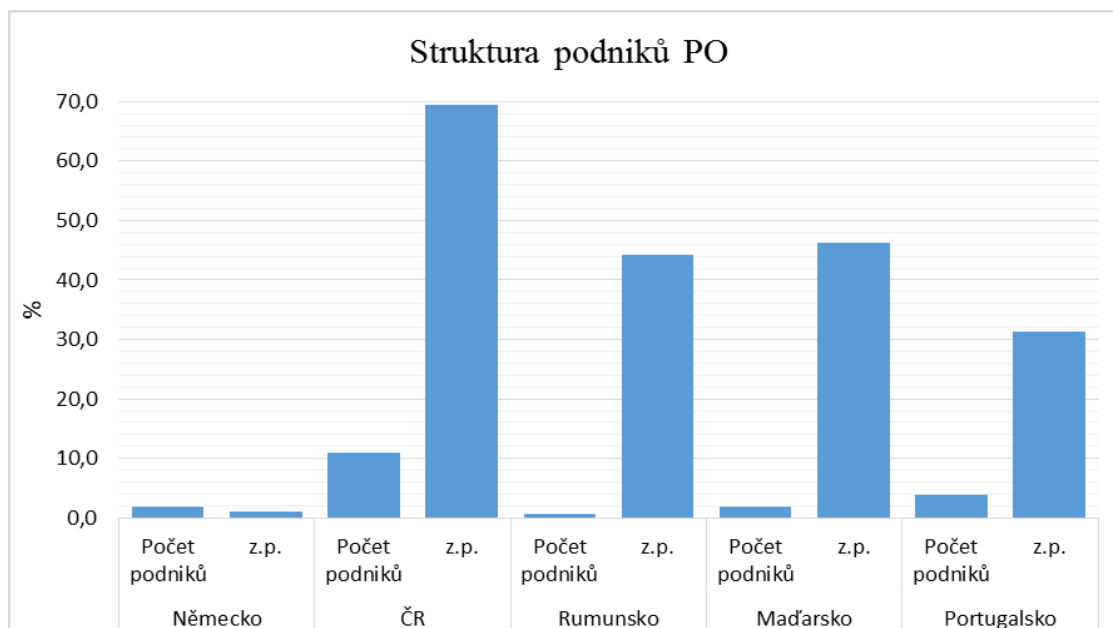
Graf č. 6: Struktura podniků FO ve vybraných zemích v roce 2013

Zdroj: ČSÚ, Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft, Statistics Portugal, Hungarian central statistical office, Institutul National de Statistica, zpracováno autorem

Největší podíl podniků PO z hlediska celkové výměry zemědělské půdy (viz. graf č. 7) se nachází v ČR, kde 11,1% zemědělských podniků obhospodařuje 69,5% zemědělské půdy a jejich průměrná výměra je 837 ha. Naprosto opačná situace je v Německu, kde podniky PO tvoří pouze 1% zemědělských podniků, které obhospodařují 1% zemědělské půdy o průměrné velikosti 68,3 ha. V Portugalsku je podíl PO na počtu podniků 3,8%, ovšem tyto podniky hospodaří na 1/3 zemědělské půdy (31,3%) s průměrnou výměrou 114,2 ha. Téměř polovinu zemědělské půdy (46,2%) obhospodařují podniky PO v Maďarsku, avšak podíl těchto podniků na celkovém počtu podniků je pouze 1,8%, kdy jejich průměrná výměra je 241,2 ha. V Rumunsku je situace obdobná, kdy 0,8% podniků PO obhospodařují 44,3% zemědělské půdy o průměrné výměře 210 ha.

Graf č. 7: Struktura podniků PO ve vybraných státech v roce 2013

Zdroj: ČSÚ, Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft, Statistics Portugal, Hungarian central statistical office, Institutul National de Statistica, zpracováno autorem

Zbývající část zemědělské půdy tvoří státní podniky, popř. družstva, která zejména v Německu tvoří 8,3% z celkových podniků s velikostí obhospodařované 14,9%. V ČR představují ostatní podniky 2% a hospodaří na 20,1% zemědělské půdy. V Portugalsku jsou tyto podniky tvořeny 0,4% a obhospodařují 4,2% zemědělské půdy. V Rumunsku a Maďarsku tyto podniky již nejsou zastoupeny.

Z celkového pohledu na podnikatelskou strukturu podle právní formy (viz tabulka č. 1 v příloze) zaujímá především Německo, kde převážnou většinu zemědělské půdy (84,1%) obhospodařují podniky fyzických osob, které také tvoří většinovou část (91,4%) z celkového počtu zemědělských podniků. Podniky právnických osob se v zemi téměř nevyskytují. Podobná struktura, ovšem ne s takovou převahou, se nachází v Portugalsku, kde převažují podniky FO, které obhospodařují 64,6% zemědělské půdy. Na zbylé 1/3 půdy hospodaří podniky PO a ostatní podniky. Přibližně stejná struktura je v Rumunsku a Maďarsku, kde podniky FO tvoří převážnou část z celkového počtu podniků, ovšem jejich podíl na obhospodařované půdě se pohybuje kolem 50%. Opačná situace je v ČR, kde jsou podniky fyzických osob zastoupeny z 88%, ovšem z hlediska

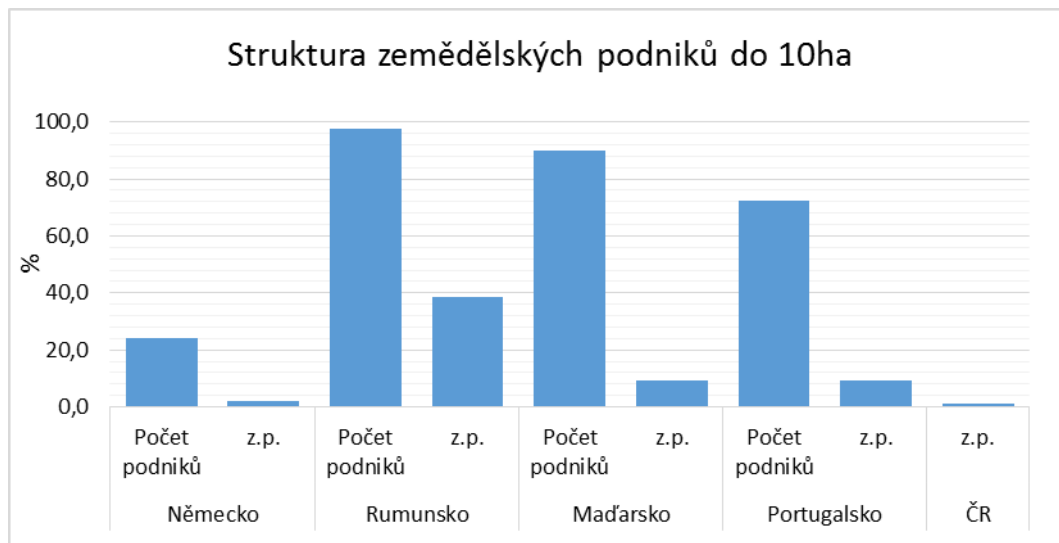
podílu obhospodařované půdy již převládají podniky právnických osob, které obhospodařují necelých 70% zemědělské půdy.

Významnost zemědělských podniků je odvozena nejen od počtu podniků, ale souvisí také s velikostí obhospodařované zemědělské půdy, popř. velikostí podniku. I vysoké zastoupení malých podniků může představovat malý význam v zemědělství dané země, jelikož velikost těchto podniků je oproti ostatním podnikům nevýznamná. Ve většině vybraných zemích proto převládá z hlediska počtu podniků skupina malých podniků, ovšem z hlediska obhospodařované zemědělské půdy mají větší význam velké podniky, které obhospodařují více zemědělské půdy.

4.2.2. Zemědělské subjekty podle velikosti obhospodařované půdy

Malé podniky o velikosti do 10 ha převažují v Rumunsku, kde tvoří 98% z celkového počtu zemědělských podniků, přičemž tyto podniky obhospodařují necelých 38% zemědělské půdy. Podobná struktura, s převahou malých podniků, se nalézá v Maďarsku a Portugalsku, kde tyto podniky tvoří 89%, resp. 72% a hospodaří na necelých 10% zemědělské půdy. V Německu zaujímají malé podniky 24% z celkového počtu podniků, ale tyto podniky hospodaří na pouhých 2% zemědělské půdy. V ČR obhospodařují podniky FO 1,2% zemědělské půdy.

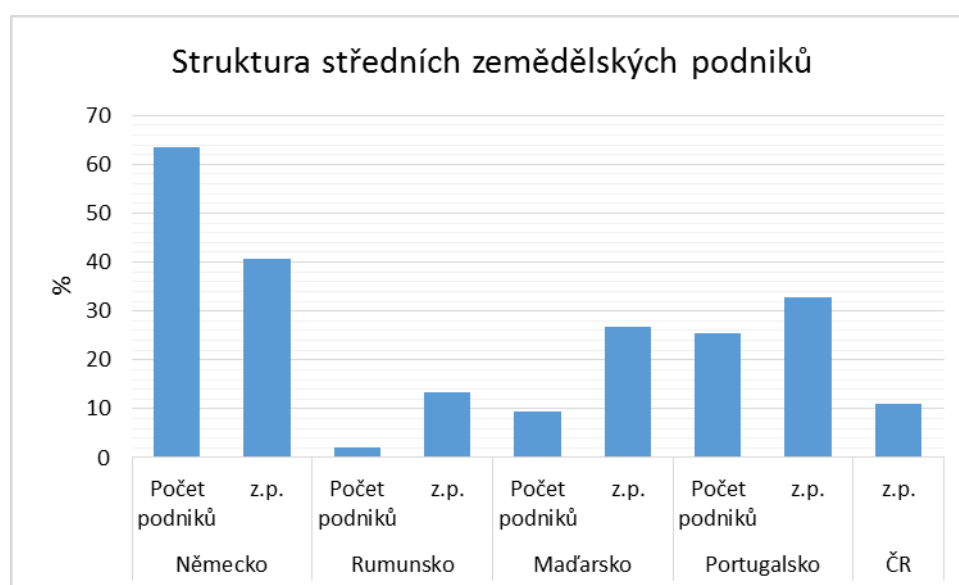
Graf č. 8: Struktura malých podniků ve vybraných zemích v roce 2013

Zdroj: ČSÚ, Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft, Statistics Portugal, Hungarian central statistical office, Institutul National de Statistica, zpracováno autorem

Jak znázorňuje graf č. 9, střední podniky, neboli podniky o velikosti 10 – 99 ha, se v největším rozsahu nacházejí v Německu, kde tvoří 63% z celkového počtu zemědělských podniků. Tyto podniky obhospodařují 42,3% zemědělské půdy. Naopak nejmenší podíl středních podniků se nachází v Rumunsku, kde jsou tyto podniky zastoupeny 2,1% a celkově obhospodařují 12,9% zemědělské půdy. V Maďarsku střední podniky představují 9% z celkového počtu zemědělských podniků, které hospodaří na 27% zemědělské půdy. V Portugalsku hospodaří střední podniky (necelá 1/3 z celkového počtu podniků) na 32,8% zemědělské půdy. V ČR obhospodařují střední podniky 11% zemědělské půdy.

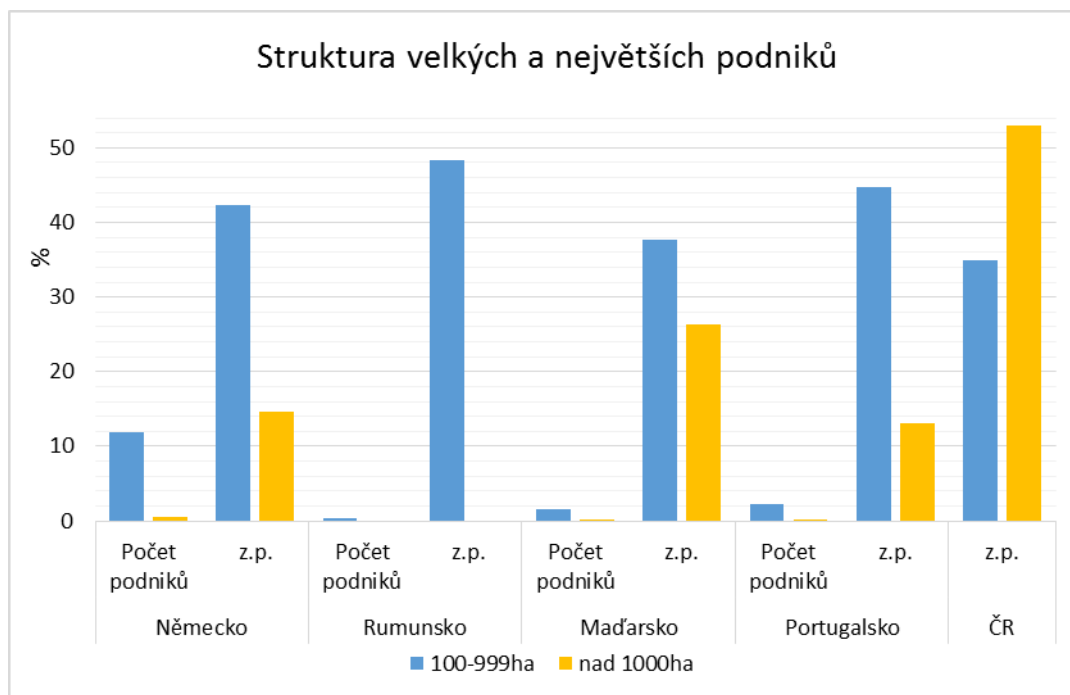
Graf č. 9: Struktura středních podniků ve vybraných zemích v roce 2013

Zdroj: ČSÚ, Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft, Statistics Portugal, Hungarian central statistical office, Institutul National de Statistica, zpracováno autorem

Velké podniky, neboli podniky o velikosti 100 – 999 ha (viz graf. č. 10), se téměř nevyskytují v Rumunsku, kde tvoří pouze 0,4% z celkového počtu zemědělských podniků, avšak celkově tyto podniky hospodaří na 48% zemědělské půdy. V malém množství se velké podniky vyskytují v Maďarsku, kde tvoří 1,5% z celkového počtu zemědělských podniků a obhospodařují 37,6% zemědělské půdy. Malé množství velkých zemědělských podniků se nachází v Portugalsku, kde zauímají 2,2% z celkového počtu zemědělských podniků a hospodaří na 44,8% zemědělské půdy. Rozdílná situace je však v Německu, kde 22,9% velkých zemědělských podniků hospodaří na 42,3% zemědělské půdy. Velké podniky nad 100ha obhospodařují v ČR 34,9% zemědělské půdy.

Graf č. 10: Struktura podniků nad 100ha ve vybraných státech v roce 2013

Zdroj: ČSÚ, Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft, Statistics Portugal, Hungarian central statistical office, Institutul National de Statistica, zpracováno autorem

Největší podniky o velikosti nad 1000 ha zaujímají ve všech vybraných státech minimální podíl z celkového počtu zemědělských podniků, ovšem velikost obhospodařované půdy je rozdílná. To je způsobeno především tím, že tyto podniky mají velkou průměrnou výměru obhospodařované půdy. V Německu hospodaří 0,5% podniků na 14,7% zemědělské půdy. V Portugalsku podniky na 1000h představují 0,4% z celkového počtu zemědělských podniků, přičemž tyto podniky hospodaří na 13,1% zemědělské půdy. Situace v Maďarsku je obdobná, kdy 0,1% zemědělských podniků o velikosti na 1000ha hospodaří na 26,3% zemědělské půdy. V ČR hospodaří největší podniky (nad 100ha) 52,9% zemědělské půdy. V Rumunsku není struktura a počet podniků nad 1000ha uváděna, jelikož ve strukturálním šetření se nerozlišují velké a největší podniky.

Z celkového pohledu na podnikatelskou strukturu z hlediska velikosti obhospodařované půdy (viz tabulka č. 2 v příloze) vyplývá, že

- v Německu převládají střední podniky o velikosti do 100ha (63,4% z celkového počtu podniků), které obhospodařují 40,8% zemědělské půdy. Další významnou

skupinou jsou zde velké podniky, které hospodaří na 42,3% zemědělské půdy. Zbylou část zemědělské půdy obhospodařují podniky nad 1000 ha a malé podniky.

- v Rumunsku obhospodařují velké množství zemědělské půdy (38,5%) malé podniky o velikosti do 10ha, které tvoří 97,5% z celkového počtu zemědělských podniků. Další významný podíl na zemědělské půdě zauímají velké podniky nad 100 ha, které obhospodařují 48,5% zemědělské půdy. Ovšem tato skutečnost je způsobena tím, že Rumunsko ve svém strukturální šetření nerozlišovalo velké a největší podniky.
- V Maďarsku je struktura podniků podle velikosti obhospodařované půdy pestřejší. Největší část zemědělské půdy (37,6%) obhospodařují velké podniky o velikosti 100 - 999 ha, které ovšem tvoří pouze 1,5% z celkového počtu zemědělských podniků. Střední podniky (9,4%) obhospodařují 26,8% zemědělské půdy a obdobně jsou na tom i podniky nad 1000 ha, kterých se v Maďarsku vyskytuje pouze 0,1%, ale obhospodařují 26,3% zemědělské půdy. Největší zastoupení z celkového počtu podniků zauímají malé podniky (88%), které však obhospodařují necelých 10% zemědělské půdy.
- V Portugalsku z početního hlediska převažují malé podniky do 10ha (72,3%), které obhospodařují necelých 10% zemědělské půdy. Téměř polovinu (44,8%) zemědělské půdy obhospodařují velké podniky, které zauímají 2,2% z celkového počtu zemědělských podniků. Na 1/3 zemědělské půdy hospodaří střední podniky a zbylou část zemědělské půdy (13,1%) obhospodařují velké podniky tvořící 0,1% z celkového počtu zemědělských podniků.
- v ČR většinu zemědělské půdy obhospodařují velké podniky, z toho 34,9% obhospodařují podniky nad 100ha a 52,9% podniky nad 1000ha. Střední a malé podniky obhospodařují celkově 12,2% zemědělské půdy.

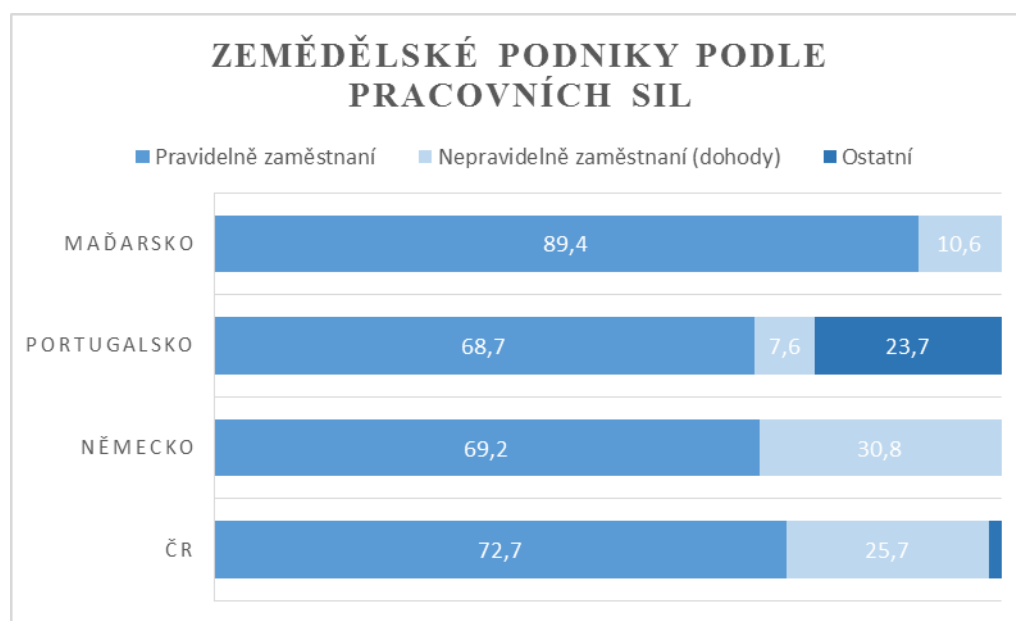
4.2.3. Zemědělské subjekty podle pracovních sil

Struktura pracovních sil v zemědělství je zejména u podniků s rostlinnou výrobou velmi proměnlivá, jelikož v obdobích sklizně zemědělské podniky zaměstnávají více nepravidelných zaměstnanců oproti ostatním ročním obdobím. Pracovní síly v zemědělství se rozdělují na pravidelně zaměstnané pracovníky, které tvoří rodinní příslušníci

a zaměstnanci, a nepravidelně zaměstnané pracovníky. V celkovém pohledu na strukturu pracovních sil není zahrnuto Rumunsko, které ve své strukturální zprávě toto porovnání nezveřejnilo.

Jak lze vidět z grafu č. 11, ve většině vybraných státech převládají pravidelně zaměstnaní pracující nad nepravidelně zaměstnanými. Nejvíce pravidelně zaměstnaných pracovníků je v Maďarsku, kteří tvoří 89,4% z celkového počtu zaměstnanců, kde zbylých 10,6% tvoří nepřímo zaměstnaní pracovníci. V Portugalsku je struktura zaměstnanců velmi roztržštěná, kdy 68,7% tvoří pravidelně zaměstnaní pracovníci, přičemž 7,6% nepravidelně zaměstnaní, a zbylých 23,7% tvoří pracovníci zaměstnaní v zemědělském podniku nepřímo (tzn. OSVČ a další). V Německu tvoří 69,2% pravidelně zaměstnaní pracovníci a 30,8% nepravidelně zaměstnaní. V ČR je situace obdobná, kdy 72,2% z celkového počtu pracovníků tvoří přímo zaměstnaní pracovníci a 25,7% nepřímo zaměstnaní pracovníci.

Graf č. 11: Struktura zemědělských podniků podle pracovních sil ve vybraných zemích v roce 2013

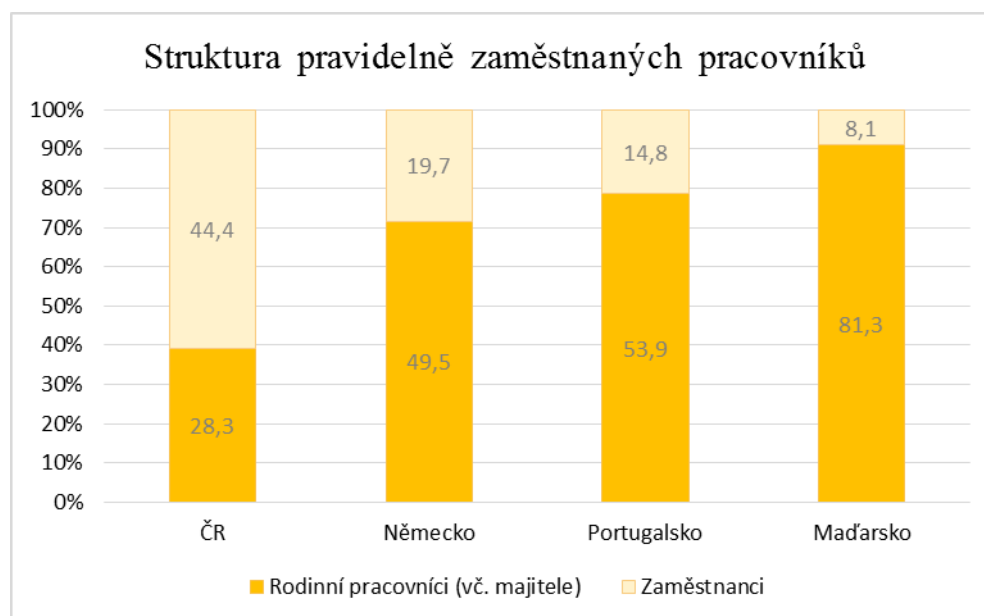

Zdroj: ČSÚ, Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft, Statistics Portugal, Hungarian central statistical office, Institutul National de Statistica, zpracováno autorem

Pravidelně zaměstnaní pracovníci se dále rozlišují z hlediska toho, zda jsou zaměstnanci podniku, nebo jsou v podniku více zaměstnaní rodinní příslušníci,

popř. pracují sami hospodáři. Jak lze vidět z grafu č. 12, v ČR je v porovnání s ostatními státy zaměstnáno více zaměstnanců, než rodinných příslušníků. Zaměstnanci tvoří 44,4% z celkového počtu zaměstnanců, přičemž rodinní příslušníci tvoří 28,3%. V ostatních státech je struktura opačná, kdy např. v Maďarsku je zaměstnáno 8,1% zaměstnanců a rodinní příslušníci tvoří 81,3% z celkového počtu zaměstnanců. Obdobná situace je i v Portugalsku a Německu, kde rodinní příslušníci tvoří 53,9% (resp. 49,5%) z celkového počtu pracovníků a pravidelní zaměstnanci tvoří 14,8% (resp. 19,7%).

Graf č. 12: Struktura pravidelně zaměstnaných pracovníků ve vybraných státech v roce 2013

Zdroj: ČSÚ, Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft, Statistics Portugal, Hungarian central statistical office, Institutul National de Statistica, zpracováno autorem

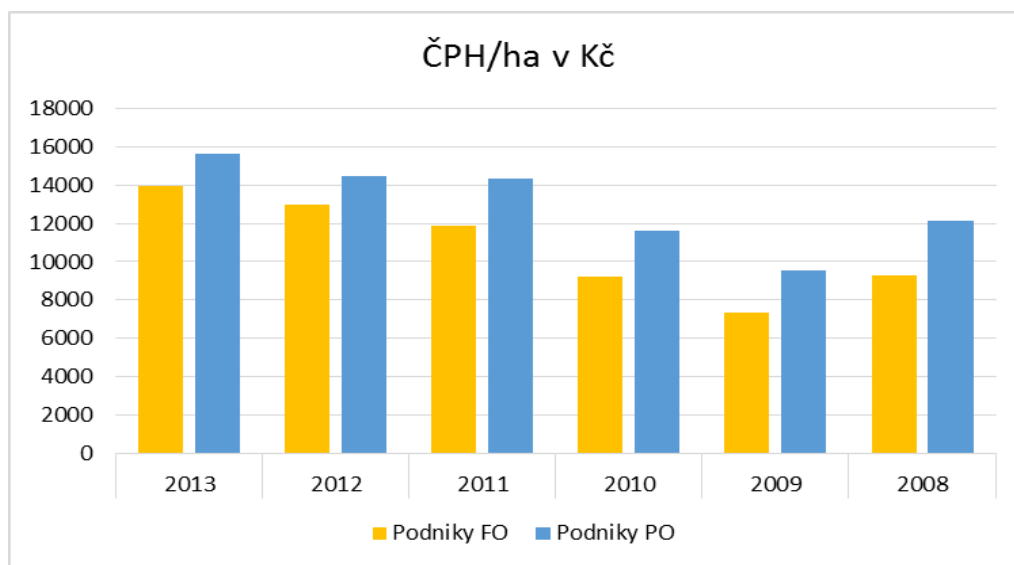
4.3. Efektivnost forem podnikání

Efektivnost, neboli ziskovost podnikání je vyjadřována porovnáním ekonomických ukazatelů, jejichž odvození je znázorněno na schématu č. 4 na str. 33. Základním ukazatelem pro měření efektivnosti je čistá přidaná hodnota (ČPH), která se zjišťuje jako rozdíl celkové produkce a výrobní spotřeby a odpisů. Tento ukazatel je vyjadřován na zemědělskou plochu (ha), nebo pracovní jednotku (AWU), přičemž v diplomové práci je uvedena ČPH v Kč/ha. Dalším významným ukazatelem je důchod ze zemědělské činnosti, který vypovídá o ziskovosti (popř. ztrátovosti) odvětví a vychází z čisté přidané hodnoty po odečtení externích faktorů, kterými jsou úroky, mzdové náklady apod. Pro vyjádření skutečné efektivnosti hospodaření zemědělských podniků je u daných ukazatelů odečtena výše celkových dotací, které významným způsobem ovlivňují výši čisté přidané hodnoty a důchodu ze zemědělské činnosti.

4.3.1. Efektivnost forem podnikání v ČR

Jak lze vyčíst z grafu č. 13, v posledních letech dochází k růstu efektivnosti u všech typů zemědělských podniků. Podle právní formy jsou více efektivní podniky PO, které v roce 2013 dosahovaly o 11,83% vyšší efektivnosti oproti podnikům FO. V porovnání s rokem 2008 však dynamičtějšího rozvoje dosáhly podniky FO, u kterých vzrostla efektivnost o 50,12%. U podniků PO vzrostla efektivnost o 28,3%. Rozdílnost mezi efektivností podniků FO a PO není příliš výrazná, jelikož výše přidané hodnoty zahrnuje celkovou produkci, vstupy do podnikání (náklady), odpisy a především provozní podpory, které přispívají ke zvýšení výnosů.

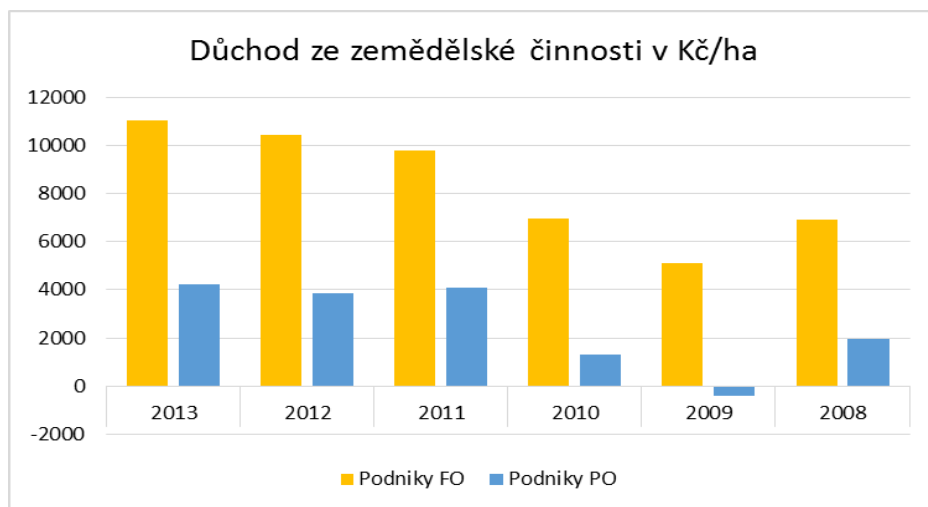
Graf č. 13: ČPH/ha v Kč podle právní formy v letech 2008-2013

Zdroj: FADN CZ 2008 - 2013, zpracováno autorem

Porovnáním ukazatele důchodu ze zemědělské činnosti (viz graf 14) lze vyčíst, že velikost zisku se v posledních letech zvyšuje u všech typů zemědělských podniků. V jednotlivých letech dosahují vyššího zisku podniky FO, které v roce 2013 měly zisk 11 047 Kč na ha. Podniky PO dosáhly zisku 4 234 Kč na ha. Z hlediska dynamického rozvoje dosahují vyššího zisku podniky PO, jejichž hodnota zisku se v porovnání s rokem 2008 zvýšila o 118%, u podniků FO se zisk zvýšil o 60,05%. U tohoto ukazatele jsou již patrné výraznější diference v porovnání ziskovosti podniků FO a PO. To je způsobeno především metodikou výpočtu ukazatele, kdy jsou zde zahrnovány externí faktory, které mají podniky PO výrazně vyšší než podniky FO. Těmito faktory jsou zejména mzdové faktory a nájemné, kdy podniky PO zaměstnávají více zaměstnanců a hospodaří ve vyšší míře na pronajaté půdě. Tím dochází ke zvyšování těchto faktorů a snižování ziskovosti daných podniků.

Graf č. 14: Důchod ze zemědělské činnosti v Kč/ha podle právní formy podniků v letech 2008-2013

Zdroj: FADN CZ 2008 - 2013, zpracováno autorem

Pro zjištění skutečné efektivity a ziskovosti zemědělských podniků je od daných ukazatelů odečtena velikost celkových dotací, které jsou získány z evropských a národních fondů. Jak lze vidět z tabulky č. 11, skutečná ekonomická efektivnost zemědělských podniků (měřena čistou přidanou hodnotou/ha) je podstatně nižší, než v porovnání s grafem č. 13, kde je započtena výše dotací. V roce 2013 byla efektivnost podniků FO za přispění dotací 13 853 Kč/ha přičemž bez dotací 3 977 Kč/ha. U podniků PO byla efektivnost s přispěním dotací 15 604 Kč/ha a bez dotací 4 709 Kč/ha. Více rozdílné jsou výsledky ziskovosti odvětví daných podniků, kdy především podniky PO dosahují bez dotací ztráty 6 661 Kč/ha, přičemž za přispění dotací vykazují zisk v hodnotě 4 234 Kč/ha. Zde je značně vidět, že podniky PO velmi ovlivňují vysoké externí faktory (především mzdové náklady a hospodaření na pronajaté půdě), které výrazně snižují významnost hospodaření podniků.

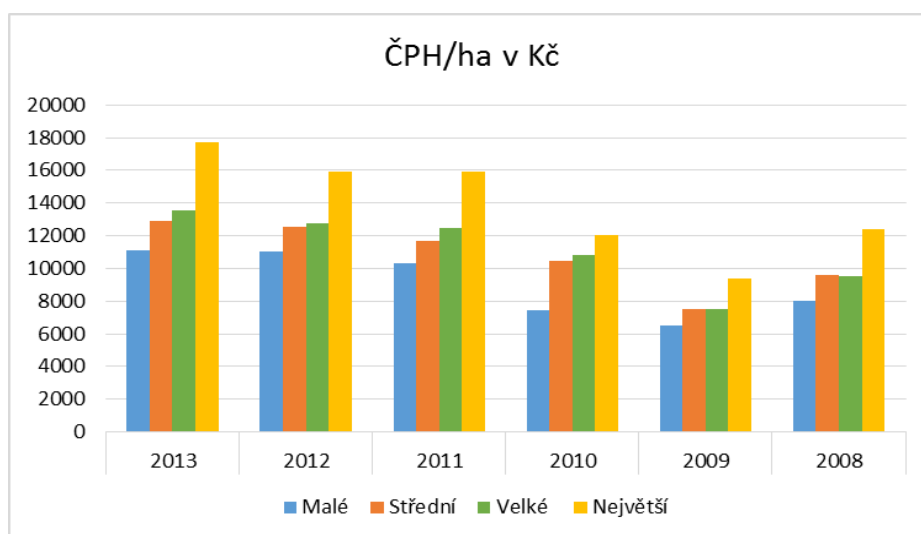
Tabulka č. 11: Vybrané ekonomické ukazatele bez dotačních podpor

	2013		2012		2011		2010	
	ČPH/ha	DZČ/ha	ČPH/ha	DZČ/ha	ČPH/ha	DZČ/ha	ČPH/ha	DZČ/ha
Podniky FO	3977	1071	3283	720	2857	772	375	-1895
Podniky PO	4709	-6661	5541	-5036	5765	-4442	3069	-7246
Podniky celkem	4509	-4555	4946	-3522	4959	-2996	2318	-5762

Zdroj: FADN CZ 2008 - 2013, zpracováno autorem

Z hlediska ekonomické velikosti zemědělských podniků (viz graf 15) dosahují vyšší efektivity největší podniky, které v roce 2013 dosáhly čisté přidané hodnoty 17 751 Kč/ha. Nejnižší efektivity dosáhly malé podniky 11 139 Kč/ha, což je v porovnání s největšími podniky rozdíl 37,24%. Střední podniky dosáhly efektivity 12 876 Kč/ha a velké podniky 13 580 Kč/ha. Nejdynamičtějšího rozvoje v porovnání s rokem 2008 dosáhly velké a největší podniky, jejichž efektivity se oproti roku 2008 zvýšila o 42,5% (resp. 42,8%). Malé a střední podniky dosáhly mírnějšího rozvoje (38,6% a 33,7%), avšak rozdíl oproti podnikům velkým a největším není výrazný. Rozdílnost efektivity mezi podniky je dána velikostí podniku, kdy velké podniky dosahují vyšší produkce a vyšší spotřeby, proto je i velikost čisté přidané hodnoty vyšší.

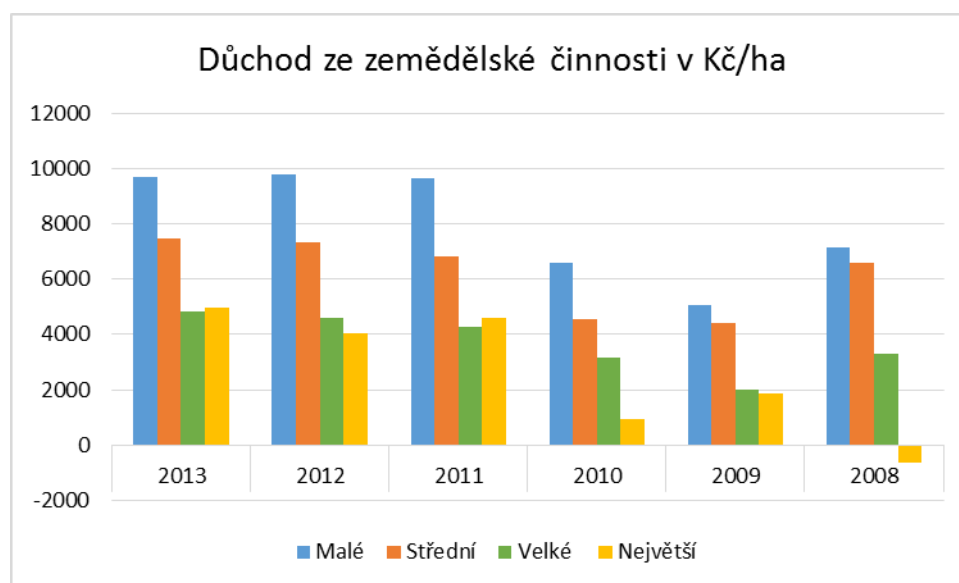
Graf č. 15: ČPH/ha v Kč podle ekonomické velikosti v letech 2008-2013

Zdroj: FADN CZ 2008 - 2013, zpracováno autorem

Z hlediska ziskovosti odvětví (viz. graf č. 16) dosahují vyššího zisku malé a střední podniky, kdy v roce 2013 činil zisk malých podniků 9 705Kč/ha a středních podniků 7 456 Kč/ha. V porovnání s velkými podniky dosahují malé podniky vyššího zisku o 50,4% a střední podniky o 35,48%. Velké podniky v roce 2013 dosahovaly zisku 4 810Kč/ha, největší podniky 4 967 Kč/ha. Podle meziročního srovnání nastala nejvýraznější změna u největších podniků, které v roce 2008 vykazovaly ztrátu, avšak již následující rok byl dosažen zisk, který poté v daných letech kolísal, ale ztráty již nedosahoval. Výrazného rozvoje dosáhly malé a velké podniky, jejichž zisk v porovnání s rokem 2008 vzrostl o 35,7% a 46,2%. Střední podniky zaznamenaly růst o 12,9% oproti roku 2013. Zde je vidět opačná diferenciacce mezi malými a velkými podniky, jelikož velké podniky více zatěžují mzdové náklady a nájemné, které zvyšují celkové externí náklady, které negativně ovlivňují ziskovost daných podniků.

Graf č. 16: Důchod ze zemědělské činnosti v Kč/ha podle ekonomické velikosti v letech 2008-2013

Zdroj: FADN CZ 2008 - 2013, zpracováno autorem

Při porovnání skutečné efektivnosti a ziskovosti (bez započtení dotací) podle ekonomické velikosti podniků (viz tabulka č. 12) lze vyčíst podobnou situaci, jako u podniků podle právních forem. Výše čisté přidané hodnoty bez započtení velikosti dotací je u všech podniků nižší a z hlediska důchodu zemědělské činnosti dosahují všechny podniky ztráty, jelikož jsou podniky ovlivňovány externími faktory, které zvyšují náklady podniků. Pro porovnání, v roce 2013 dosahovaly malé podniky efektivnosti 44 Kč/ha a za

přispění dotací 11 139 Kč/ha. Ztrátovost malých podniků byla 1 390 Kč/ha, při započtení odpisů dosahovaly tyto podniky zisku 9 705 Kč/ha.

Tabulka č. 12: Vybrané ekonomické ukazatele bez započtení dotačních podpor

	2013		2012		2011		2010	
	ČPH/ha	DZČ/ha	ČPH/ha	DZČ/ha	ČPH/ha	DZČ/ha	ČPH/ha	DZČ/ha
Malé	44	-1390	14	-1202	384	-304	-2422	-3272
Střední	1781	-3385	2230	-2966	2161	-2705	1085	-4845
Velké	2485	-4973	4311	-3819	4310	-3904	2755	-4916
Největší	6656	-5730	7699	-4205	7902	-3456	3968	-7137

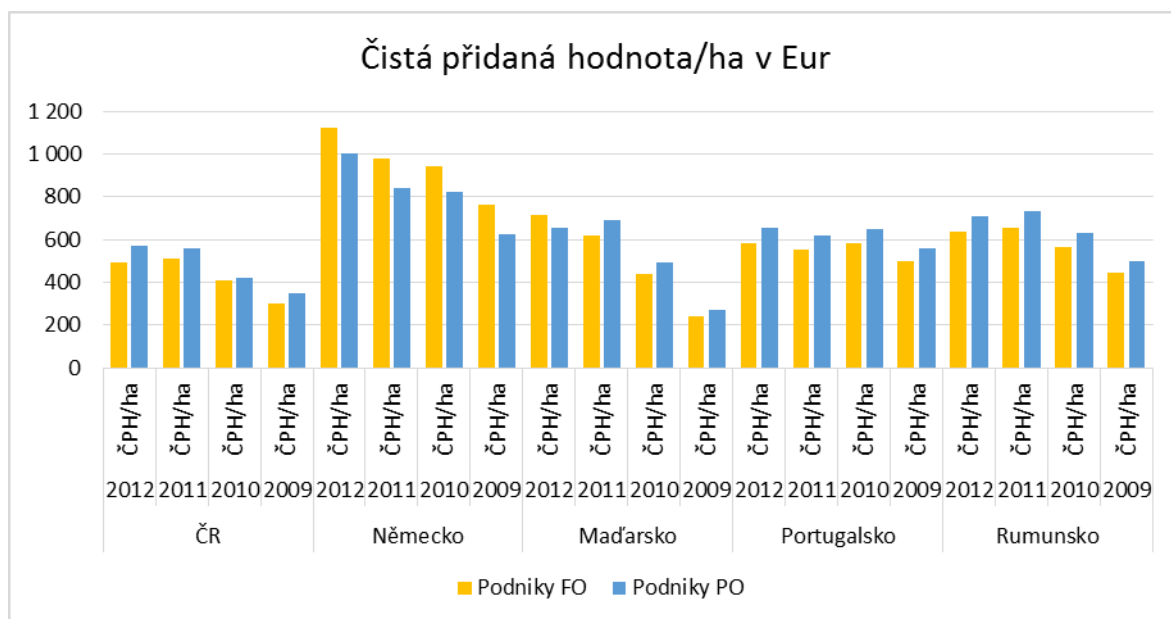
Zdroj: FADN CZ 2008 - 2013, zpracováno autorem

4.3.2. Efektivnost forem podnikání v EU

V rámci porovnání s vybranými zeměmi EU je efektivnost měřena čistou přidanou hodnotou/ha v eurech a důchodem ze zemědělské činnosti/ha v eurech podle právních forem podnikání. Poté je zjišťována skutečná velikost zisku daných podniků, kdy při výpočtu ukazatelů není započítána velikost čerpaných daní a dotací.

Jak je uvedeno v grafu č. 17, nejlepších výsledků z hlediska efektivnosti je dosahováno v Německu, kde vyšší efektivnosti dosahují podniky FO. V roce 2012 dosahovaly tyto podniky 1 123,2 Eur/ha a podniky PO 1 004,5 Eur/ha. V porovnání s rokem 2009 se efektivnost podniků FO zvýšila o 68% a u podniků PO o 62%. V ostatních zemích dosahují vyšší efektivnosti podniky FO, ovšem rozdíl v efektivnosti právnických a fyzických podniků není výrazný. Nejmenší efektivnosti dosahují v porovnání s vybranými státy zemědělské podniky v ČR, kde podniky PO v roce 2012 dosáhly efektivnosti 572,8 Eur/ha a podniky FO 491,52 Eur/ha. V porovnání s rokem 2009 se efektivnost u obou podniků zvýšila.

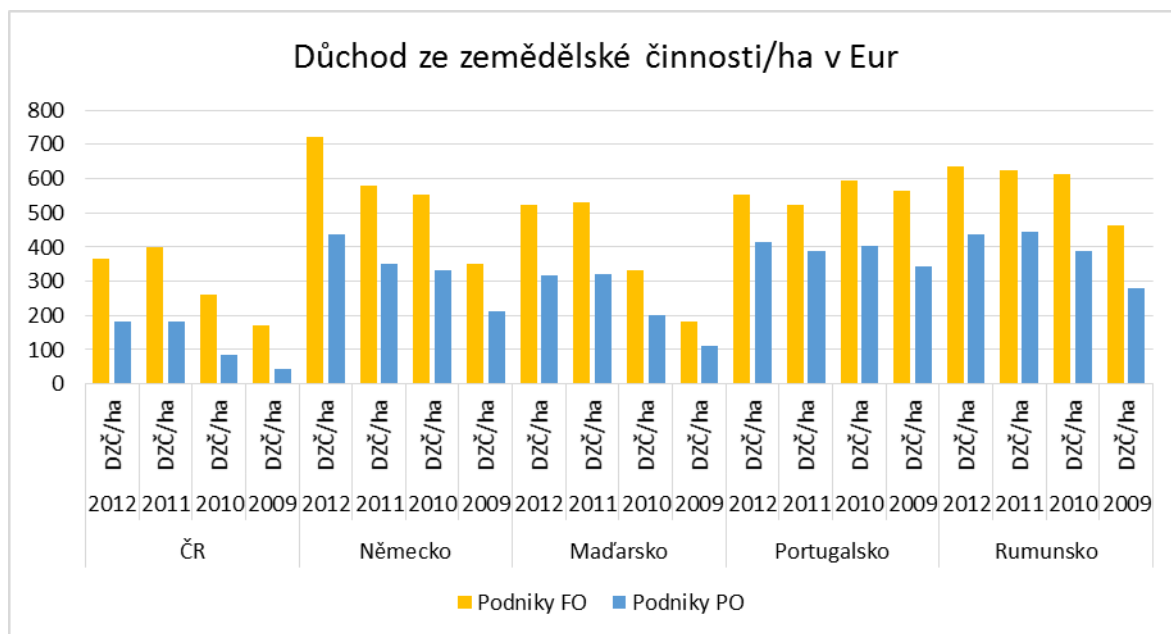
Graf č. 17: ČPH/ha v Eur ve vybraných zemích v letech 2009-2012

Zdroj: FADN EU, zpracováno autorem

Z pohledu ziskovosti odvětví, jak je znázorněno na grafu č. 18, je vidět vysoká diference velikosti zisku u podniků právnických a fyzických osob. Podniky PO dosahují nižšího zisku proto, že tyto podniky mají vysoké externí náklady, jelikož zaměstnávají vyšší množství zaměstnanců a převážně hospodaří na pronajaté zemědělské půdě. To jsou hlavní důvody, které výrazně snižují zisk těchto podniků. Nejvíce zisku z vybraných zemích tvoří podniky FO v Německu, kde zisk v roce 2012 dosahoval 723,3 Eur/ha. Podniky PO dosahovaly zisku 437,3 Eur/ha. Ovšem z celkového pohledu lze vidět, že vysokých zisků dosahovaly také podniky v Portugalsku a Rumunsku, kde se zisk podniků FO pohyboval v rozmezí 554 Eur/ha – 635,9 Eur/ha.

Graf č. 18: Důchod ze zemědělské činnosti/ha v Eur ve vybraných zemích v letech 2009-2012

Zdroj: FADN EU, zpracováno autorem

Pro zjištění skutečné ziskovosti a efektivity daného odvětví u zemědělských podniků byla při výpočtu ukazatelů zohledněna velikost získaných dotací, která nebyla k ukazatelům započtena. Jak lze vidět z tabulky č. 12, velikost zisku a efektivity se v porovnání s předchozími grafy (viz graf č. 17, 18 na str. 66 a 67) výrazně snížila, a v některých podnicích bylo dosaženo ztrátovosti odvětví. Ztrátovost odvětví je zřejmá především u podniků PO, kde se vlivem vysokých externích nákladů snižuje zisk. Velikost získaných dotací tedy velmi ovlivňuje výnosnost daných podniků i ve vybraných zemích EU. Např. v Německu byla efektivnost podniků FO v roce 2012 1 123 Eur/ha, ovšem při odečtení dotací se efektivnost snížila téměř o 50%, kdy činila 604,73 Eur/ha. Ziskovost těchto podniků byla 723,3 Eur/ha, ovšem bez započtení dotací tyto podniky vykazovaly zisk v hodnotě 173,2 Eur/ha. V ostatních zemích je situace podobná, kdy efektivnost a ziskovost odvětví se bez započtení dotací snížila o 50 – 55%.

Tabulka č. 12: Vybrané ekonomické ukazatele bez započtení dotací

			Podniky FO	Podniky PO
ČR	2012	ČPH/ha	168,54	187,99
		DZČ/ha	56,32	-147,25
	2011	ČPH/ha	158,32	176,58
		DZČ/ha	70,52	-149,84
Německo	2012	ČPH/ha	604,73	675,50
		DZČ/ha	173,28	104,77
	2011	ČPH/ha	465,55	520,02
		DZČ/ha	19,35	9,94
Maďarsko	2012	ČPH/ha	350,56	391,59
		DZČ/ha	129,32	78,20
	2011	ČPH/ha	321,21	358,80
		DZČ/ha	123,49	74,67
Portugalsko	2012	ČPH/ha	277,30	309,75
		DZČ/ha	252,83	152,87
	2011	ČPH/ha	308,21	344,27
		DZČ/ha	292,40	176,80
Rumunsko	2012	ČPH/ha	323,38	361,22
		DZČ/ha	172,27	104,16
	2011	ČPH/ha	432,63	483,25
		DZČ/ha	426,69	258,00

Zdroj: FADN EU, vlastní výpočty

5. ZÁVĚR

Podnikatelskou strukturu v zemědělství lze roztrždit a vyjádřit pomocí mnoha kritérií podle různých úhlů pohledu, přičemž výsledná struktura má odlišnou vypovídací schopnost. Základním kritériem je podnikatelská struktura podle právní formy. Díky tomuto členění lze zjistit, která právní forma podniku v zemědělství převládá, jaký je její podíl na obhospodařované půdě a průměrná velikost z. p.. Podniky fyzických osob nejčastěji představují hospodářství majitele a jejich velikost bývá malá, proto i velké procento těchto podniků obhospodařuje méně zemědělské půdy než podniky právnických osob, které nejčastěji tvoří velké podniky. Při založení podniku je velmi důležité zvážit, zda majitel svůj podnik zaregistruje jako fyzickou či právnickou osobu, jelikož každá forma přináší klady i zápory, a pro každého je výhodnější jiná právní forma. Dalším členěním je podle velikosti, kdy daným kritériem může být velikost obhospodařované zemědělské půdy, nebo ekonomická velikost vycházející z klasifikace zemědělských podniků podle EU. Při porovnávání těchto dvou kritérií může nastat situace, kdy i malé podniky podle velikosti obhospodařované půdy mohou z hlediska ekonomické velikosti patřit do skupiny velkých podniků, jelikož výše jejich celkové produkce dosahuje vysokých hodnot. Při setřídění podniků podle velikosti obhospodařované půdy nejvíce půdy obhospodařují velké podniky, jelikož mají vyšší průměrnou výměru z. p. oproti malým podnikům. Další možností členění podniků je podle podmínek hospodaření, kdy se podniky rozdělují podle LFA (méně příznivých oblastí) a podle výrobních oblastí. Výkonnost daného podniku je závislá na umístění podniku, kde se daný podnik nachází. Podniky nacházející se v dané oblasti by měly přizpůsobit výrobu danému území, klimatickým podmínkám a vhodnosti půdy pro pěstování daných plodin. Další možností je rozdělení zemědělských podniků podle způsobu hospodaření na podniky hospodařící podle konvenčního popř. ekologického způsobu. V současné době se zvyšuje zájem o kvalitní a zdravé suroviny bez použití chemických hnojiv, proto dochází ke zvyšování podílu podniků hospodařících podle ekologického přístupu. Dalšími kritérii pro členění podniků je podle výrobního zaměření, kdy se podniky věnují živočišné, rostlinné nebo smíšené výrobě. Podle počtu pracovních sil lze zjistit informace o struktuře pracovníků, věkovém složení, a pohlaví. Na základě uvedených kritérií lze zemědělské podniky roztrždit do skupin a zjistit podnikatelskou strukturu v dané zemi.

Podnikatelská struktura v českém resp. československém zemědělství prošla různými etapami vývoje, které nastaly nejčastěji vlivem politických změn. Výrazné změny v zemědělství nastaly především za vlády komunistické, později socialistické strany, kdy v podnikatelské struktuře převažovaly státní podniky a jednotná zemědělská družstva. Naopak soukromí zemědělci byly v tomto období značně znevýhodňovány. Po roce 1989 se ve vládě prosadila demokratická strana, která zavedla proces restituce a privatizace majetku a začala tak transformace českého zemědělství. Počet jednotných zemědělských družstev a státních podniků se snižoval, kdy většina majetku byla převedena do rukou fyzických, popř. právnických osob. Posledním přelomovým obdobím byl vstup ČR do EU, kdy se české zemědělství stalo součástí jednotného evropského trhu. Všechny nastalé změny výrazně změnily podnikatelskou strukturu, která se tak odlišovala od podnikatelské struktury v ostatních zemích EU.

V rámci porovnání podnikatelské struktury podle právní formy je v českém zemědělství převaha podniků FO, které ale obhospodařují menší procento zemědělské půdy, jelikož průměrná výměra těchto podniků je menší oproti podnikům PO. Z pohledu velikosti obhospodařované půdy tedy převažují podniky PO. Podobnou strukturu mají i ostatní vybrané země, avšak výrazně se odlišuje Německo, kde převažují podniky FO, které obhospodařují největší část zemědělské půdy. Z hlediska velikosti obhospodařované zemědělské půdy převládají v českém zemědělství velké podniky, které obhospodařují převážnou část obhospodařované půdy a jejich průměrná výměra z. p. je vysoká. Odlišná struktura je opět v Německu, kde převažují střední podniky o velikosti do 100ha zemědělské půdy. Vysoký počet malých zemědělských podniků se vyskytuje v Rumunsku, Portugalsku a Maďarsku, ovšem pouze v Rumunsku obhospodařují 1/3 zemědělské půdy. Ve zbylých zemích převládají z hlediska obhospodařované půdy velké podniky. Struktura pracovních sil je ve vybraných zemích na podobné úrovni, kdy v zemědělství převládají pravidelně zaměstnaní pracovníci. Rozdílnost je však ve struktuře těchto pracovníků, kdy v ČR převládají v zemědělských podnicích zaměstnanci, avšak v ostatních zemích pracují více samostatní hospodáři a rodinní příslušníci. Výrazná odlišnost je v Maďarsku, kde tvoří zaměstnanci 8,1% a rodinní příslušníci (vč. hospodáře) 81,3% z celkového počtu zaměstnanců.

V hodnocení efektivnosti zemědělských podniků a ziskovosti daného odvětví hrají důležitou roli ekonomické ukazatele, např. velikost celkové produkce, výše spotřeby, výše dotací apod. Z pohledu efektivnosti zemědělských podniků nejsou výrazné diference u podniků fyzických a právnických osob. Ovšem při bližším zkoumání ziskovosti odvětví lze konstatovat, že velikost zisku je velmi výrazně ovlivňována externími náklady, které jsou zejména u podniků PO vyšší. Podniky PO zaměstnávají více zaměstnanců, čímž mají vysoké mzdové náklady, více hospodaří na pronajaté půdě, tudíž mají i vysoké pachtovné (nájemné). Všechny tyto faktory zvyšují náklady, čímž ovlivňují celkovou ziskovost podniku. Nejsou-li tedy při výpočty ziskovosti odvětví (důchodu ze zemědělské činnosti) brány v úvahu dotace, které zvyšují výnosy, vykazují některé tyto podniky v určitých zemích ztrátu a je vidět ztrátovost odvětví.

V porovnání s vybranými státy EU je patrné, že zemědělské podniky v ČR dosahují nižší ziskovosti. K jejímu zvýšení by přispěla redukce celkových nákladů zemědělských podniků. Těmito náklady jsou především výrobní spotřeba, kde jsou zahrnovány výdaje na nákup hnojiv, krmiv apod. Další výraznou nákladovou položkou jsou mzdové náklady, které jsou u podniků PO výrazně vyšší oproti podniků FO, a velmi ovlivňují ziskovost podniků. Vlivem snížení těchto veškerých nákladů by se ziskovost jednotlivých zemědělských podniků zvýšila.

6. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- V. BAŠEK, V. KRAUS: Mezinárodní srovnání vybraných ukazatelů zemědělských podniků v EU, UZEI, Praha 2009, 89 s., ISBN 978-80-86671-67-3
- M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK: Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě, 1.vyd. Nakladatelství Libri, Praha, 2010, 530s. ISBN 978-7277-113-4.
- I. BIČÍK, V. JANČÁK: Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990, Univerzita Karlova, Praha, 2005.88 s. ISBN 80-86561-19-4
- I. BOHÁČKOVÁ a kol.: Ekonomika agrárního sektoru, 1.vyd., ČZU v Praze. 2004. ISBN 80-213-1084-7
- České zemědělství šest let po vstupu do EU*, 1.vyd., UZEI, Praha 2010, 77s., ISBN 978-80-86671-81-9
- E. DIVILA: Podniková struktura zemědělství v Evropské unii a porovnání s Českou republikou, VUZE, Praha 1997, 83s., ISBN 80-85898-59-4
- A. GRODIG a kol.: *Ekonomika zemědělství*, Státní zemědělské nakladatelství Praha, 1983, 451 s.
- K. JECH: *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. 1. vyd., Nakladatelství Vyšehrad. 2008. 336 s. ISBN 978-80-7021-902-7
- J. KABRHELA: Ekonomika československého zemědělství, 2. vyd., Státní nakladatelství politické literatury, 1961, 672 s.,
- J. KRAUS, E. DIVILA, Z. SOKOL: Agrární struktura ve vyspělých ekonomikách, VUZE, Praha 1994, 42s., ISBN 80-85898-05-5
- J. PÍČ a kol.: *Ekonomika zemědělských podniků*. 1. vyd., Státní zemědělské nakladatelství Praha. 1984, 325 s.
- J.VEBER, J. SRPOVÁ a kol.: Podnikání malé a střední firmy. 3.akt. vydání. Grada Publishing a. s., 2012, ISBN 978-80-247-4520-6
- M. VOCHOZKA, P. MULAČ a kol.: *Podniková ekonomika*, 1. vyd., Praha: Grada Publishing a. s., 2012, 576 s., ISBN 978-80-247-4327-1

Internetové zdroje

- eAGRI: *Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství*. [online]. [cit. dne 27.12.2014]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/tematicky-prehled/100047863.html>
- Evropská komise: *Politiky Evropské unie: Zemědělství*, [online] EU, Lucemburk, 2014. 16str. (pdf) ISBN 978-92-79-41386-5. [cit. dne 15.2.2015]. Dostupné z: http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/cs/agriculture_cs.pdf
- Europäische Kommission: *Finanzierungsmöglichkeiten im Rahmen der Gemeinsamen Agrarpolitik*, [online]. 2015. [cit. dne 15.2.2015]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-funding/funding-opportunities/index_de.htm
- European Commission: *Farm Accounting Data Network: Fadn Public Database* [online] 2011. [cit. dne 15.3.2015]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/report_en.cfm?dwh=SO
- G. Dammholz: *Passt das Kleid*, Neue Landwirtschaft, [online], 3/2011, 5.str. (pdf) [cit. dne 20.12.2014]. Dostupné z: http://www.landwirtschaftsunternehmen.de/lunex/y/k/downloads/nl2011_03_022.pdf
- J. Hanibal: *Agrocensus 2010*, [online] ČSÚ, 2012, 149 s., (pdf) [cit. dne 24.11.2014] Dostupné z: http://www.apic-ak.cz/data_ak/12/k/Stat/Agrocensus2010analytika.pdf
- P. Homolka, V. Koukalová: *Ekologické zemědělství – produkce zdravých a bezpečných krmiv*. [online]. Výzkumný ústav živočišné výroby, Praha 2012. 47str. (pdf) [cit. dne 3.1.2015]. Dostupné z: <http://www.vuzv.cz/sites/File/vybor/Ekologicke%20zemedelstvi.pdf>
- J. Hrbek: *Agrocensus 2010*, Český statistický úřad, Praha, 2011, ISBN 978-80-250-2101-9 *Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE)*. [online]. ČSÚ. 2014. [cit. dne 20.12.2014]. (xls) Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_ekonomickyh_cinnosti_-cz_nace-
- LID Dossier: *Motivation – Motor der Landwirtschaft*. [online]. 9/2014. 13 str. (pdf) [cit. dne 28.2.2015]. Dostupné z: http://www.lid.ch/fileadmin/user_upload/lid/infoservices/Dossier/465/LID_Dossier_465.pdf

Newcastle University: *Newcastle university new release*, [online]. Nafferton Ecological Farming Group. 2014. [cit. dne 3.1.2015]. Dostupné z: <http://research.ncl.ac.uk/nefg/QOF/page.php?LAN=CZ>

Rezekvítek, *Ekologické a konvenční zemědělství*. [online]. Rezekvítek, Brno 2007. [cit. dne 2.1.2015]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/projekty.2011/supl/126_07_ep026.pdf

Ing. J. Špička: *Porovnání hospodaření velkých a malých podniků*. [online]. 2009. [cit. dne 26.11.2014]. Dostupné z: www.jindraspicka.cz/file/6/prezentace06.pdf

Vítejte na zemi...: *Využívání půdy v zemědělství a zemědělská produkce*. [online]. 2013. [cit. dne 3.1.2015]. Dostupné z: http://vitejenazemi.cz/cenia/index.php?p=vyuzivani_pudy_v_zemedelstvi_a_zemedelska_produkce&site=puda

Statistické dokumenty

AGRÁRNÍ KOMORA ČR: *Strukturální šetření v zemědělství 2013*. [online] ČSÚ. Praha. 2014. 196 str. (pdf) [cit. dne 12.3.2015]. Dostupné z: http://www.apic-ak.cz/data_ak/14/k/Stat/ZemStruktSetr2013.pdf

BMEL: *Ausgewählte Daten und Fakten der Agrarwirtschaft 2014*. [online]. Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft. 19 str. (pdf) [cit. dne 12.3.2015]. Dostupné z: http://www.bmelv-statistik.de/fileadmin/user_upload/monatsberichte/DFB-0010000-2014.pdf

FADN CZ: *Výběrové šetření hospodářských výsledků zemědělských podniků v síti FADN CZ za rok 2013*. [online] Praha, 2014, 149 str. (pdf). [cit. dne 15.3.2015]. Dostupné z: http://www.vsbox.cz/fadn/Z_DOWNLOAD/PUBLIK/FADN_2013_FINAL.pdf ISBN 978-80-7271-210-6

FADN CZ. Výběrové šetření hospodářských výsledků zemědělských podniků v síti FADN za rok 2012, [online] UZEI. 2014 [cit. dne 30.11.2014]. Dostupné z: http://www.vsbox.cz/fadn/AHTM/DATA_12_C_TEXT.htm

FADN CZ: *Výsledky šetření za rok 2010*. [online] Praha, 2011, 24 str. (pdf). [cit. dne 15.3.2015]. Dostupné z: http://www.vsbox.cz/fadn/Z_DATA/2010/F10_C_A.pdf

FADN CZ: *Výsledky šetření za rok 2008*. [online] Praha, 2008, 27 str. (pdf). [cit. dne 15.3.2015]. Dostupné z: http://www.vsbox.cz/fadn/Z_DATA/2008/F08_C_A.pdf

Hungarian Central Statistical Office. *Publications of Farm Structure Survey of 2013, Final tables*. [online]. 2013. Hungarian Central Statistical Office. (xls) [cit. dne 12.3.2015].
Dostupné z: https://www.ksh.hu/docs/eng/agarar/gso2013/gso2013_final_tables.xls

Institutul National de Statistica: *Ancheta Structurală în Agricultură 2013 - Date generale la nivel național*. [online]. 2015. Institutul National de Statistica. [cit. dne 12.3.2015].
Dostupné z: <http://www.insse.ro/cms/ro/content/ancheta-structural%C4%83-%C3%AEn-agricultur%C4%83-2013-date-generale-la-nivel-na%C5%A3ional>

Instituto Nacional de Estatística. *Farm structure survey – 2013*. [online]. Instituto Nacional de Estatística, Statistics Portugal. 2013. [cit. dne 12.3.2015]. Dostupné z: http://www.ine.pt/xportal/xmain?xpid=INE&xpgid=ine_publicacoes&PUBLICACOESpub_boui=223514441&PUBLICACOESmodo=2&xlang=en

Statistická ročenka 1979, Ministerstvo zemědělství a výživy ČSSR-ČSR-SSR, Nakladatelství Štatistického a evidenčního vydavatelstva tlači., n.p.Bratislava, 1979

Statistická ročenka republiky Československé 1957, Státní úřad statistický republiky československé, Orbis-Praha, 1957

Statistická ročenka 1957, Ministerstvo zemědělství a lesního hospodářství, 1958

Statistická ročenka 1961, Ministerstvo zemědělství, lesního a vodního hospodářství, 1962

Zpráva o stavu českého zemědělství 1994 „Zelená zpráva“. Ministerstvo zemědělství ČR. Praha, 1994, ISBN 80-7084-113-3

Zpráva o stavu českého zemědělství 2003 „Zelená zpráva“, Ministerstvo zemědělství ČR. Praha, 2003, ISBN 80-7084-366-7

Zpráva o stavu zemědělství za rok 2012, „Zelená zpráva“ Ministerstvo zemědělství. [online]. UZEI 2012, 403 s., (pdf) [cit. dne 30.12.2014]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/291876/Zprava_o_stavu_zemedelstvi_CR_za_rok_2012.pdf

Seznam tabulek, grafů a schémat

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Klasifikace ekonomických činností u zemědělských podniků	13
Tabulka č. 2: Členění zemědělských subjektů podle právní formy	16
Tabulka č. 3: Členění zemědělských subjektů podle výměry obhospodařované půdy	20
Tabulka č. 4: Třídy ekonomické velikosti podniku	21
Tabulka č. 5: Podíl agrárního sektoru na vybraných ukazatelích národního hospodářství ..	32
Tabulka č. 6: Počet a výměra celkové půdy zemědělských závodů v českých zemích v roce 1930	38
Tabulka č. 7: Rozvoj JZD a státních statků v ČSSR	42
Tabulka č. 8: Výměra zemědělské půdy podle sektorů v letech 1956 – 1980 v Českých zemích	43
Tabulka č. 9: Velikost obhospodařované zemědělské půdy v roce 1995	47
Tabulka č. 10: Velikost obhospodařované zemědělské půdy v roce 2003	47
Tabulka č. 11: Vybrané ekonomické ukazatele bez dotačních podpor	63
Tabulka č. 12: Vybrané ekonomické ukazatele bez započtení dotačních podpor	65

Seznam grafů

Graf č. 1: Podíl sektorů na zemědělské půdě v letech 1953-1959 v Českých zemích	41
Graf č. 2: Velikost obhospodařované půdy v letech 1989 a 1993 v ČR	45
Graf č. 3: Počet zemědělských podniků v letech 1995-2003	46
Graf č. 4: Struktura podniků FO v letech 2004 a 2012 v ČR	48
Graf č. 5: Struktura podniků PO v letech 2004 a 2012 v ČR	49
Graf č. 6: Struktura podniků FO ve vybraných zemích v roce 2013	52
Graf č. 7: Struktura podniků PO ve vybraných státech v roce 2013	53
Graf č. 8: Struktura malých podniků ve vybraných zemích v roce 2013	54
Graf č. 9: Struktura středních podniků ve vybraných zemích v roce 2013	55
Graf č. 10: Struktura podniků nad 100ha ve vybraných státech v roce 2013	56
Graf č. 11: Struktura zemědělských podniků podle pracovních sil ve vybraných zemích v roce 2013	58
Graf č. 12: Struktura pravidelně zaměstnaných pracovníků ve vybraných státech v roce 2013	59

Graf č. 13: ČPH/ha v Kč podle právní formy v letech 2008-2013	61
Graf č. 14: Důchod ze zemědělské činnosti v Kč/ha podle právní formy podniků v letech 2008-2013	62
Graf č. 15: ČPH/ha v Kč podle ekonomické velikosti v letech 2008-2013.....	63
Graf č. 16: Důchod ze zemědělské činnosti v Kč/ha podle ekonomické velikosti v letech 2008-2013	64
Graf č. 17: ČPH/ha v Eur ve vybraných zemích v letech 2009-2012.....	66
Graf č. 18: Důchod ze zemědělské činnosti/ha v Eur ve vybraných zemích v letech 2009-2012	67

Seznam schémat

Schéma č. 1: Klasifikace zemědělských podniků	15
Schéma č. 2: Rozdílnosti ve způsobu hospodaření.....	25
Schéma č. 3: Rozdělení podniků podle pracovních sil	26
Schéma č. 4: Odvození ukazatelů ekonomických výsledků	33

7. PŘÍLOHY

Tabulka č. 1: Podnikatelská struktura podle právní formy ve vybraných zemích v roce 2013

Země			Podniky FO	Podniky PO	Družstva	Podniky celkem
Německo	Počet podniků		256 000	5 300	23 700	285 000
	Obhospodařovaná půda	ha	9 389 600	109 200	1 661 000	11 159 800
		%	84,1	1,0	14,9	100
	Průměrná velikost	ha	39,4	68,3	81,4	42,9
ČR	Počet podniků		23 345	2 901	516	26 246
	Obhospodařovaná půda	ha	1 063 960	2 427 858	702 695	3 491 818
		%	30,5	69,5	20,1	100,0
	Průměrná velikost	ha	46	837	1 362	133
Rumunsko	Počet podniků		3 536 315	27 450		3 563 765
	Obhospodařovaná půda	ha	7 271 007	5 784 842		13 055 850
		%	55,7	44,3		100,0
	Průměrná velikost	ha	2,1	210,7		3,7
Maďarsko	Počet podniků		482 517	8 798		491 315
	Obhospodařovaná půda	ha	2 467 623	2 121 817		4 589 439
		%	53,8	46,2		100,0
	Průměrná velikost	ha	5,1	241,2		9,3
Portugalsko	Počet podniků		253 493	9 968	959	264 420
	Obhospodařovaná půda	ha	2 351 317	1 138 283	151 992	3 641 592
		%	64,6	31,3	4,2	13,8
	Průměrná velikost	ha	9,3	114,2	158,5	13,8

Zdroj: ČSÚ, Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft, Statistics Portugal, Hungarian central statistical office, Institutul National de Statistica, zpracováno autorem

Tabulka č. 2: Podnikatelská struktura podle velikosti obhospodařované zemědělské půdy ve vybraných státech v roce 2013

Země			do 10ha	10 - 99ha	100-999ha	nad 1000 ha	Celkem
Německo	Počet podniků		69 200	180 700	33 700	1 500	285 000
	Obhospodařovaná z.p.	ha	370 500	6 814 800	7 066 400	2 447 900	16 699 600
		%	2,2	40,8	42,3	14,7	100,0
ČR	Obhospodařovaná z.p.	ha	43 158	382 989	1 217 886	1 847 785	3 491 818
		%	1,2	11,0	34,9	52,9	100,0
Rumunsko	Počet podniků		3 475 052	75 638	13 075		3 563 765
	Obhospodařovaná z.p.	ha	5 020 784	1 734 603	6 300 462		13 055 850
		%	38,5	13,3	48,3	0,0	100,0
Maďarsko	Počet podniků		441 108	42 589	7 026	592	491 315
	Obhospodařovaná z.p.	ha	427 933	1 227 928	1 725 210	1 208 366	4 589 437
		%	9,3	26,8	37,6	26,3	100,0
Portugalsko	Počet podniků		191 148	67 226	5 769	275	264 419
	Obhospodařovaná z.p.	ha	339 046	1 195 069	1 630 166	477 309	3 641 592
		%	9,3	32,8	44,8	13,1	100,0

Zdroj: ČSÚ, Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft, Statistics Portugal, Hungarian central statistical office, Institutul National de Statistica, zpracováno autorem

Tabulka č. 3. Podnikatelská struktura v letech 2004 - 2012

Právní forma	Počet podniků		Obhospodařovaná zemědělská půda				Průměrná výměra z.p. v ha	
	2004	2012	2004		2012		2004	2012
			ha	%	ha	%		
Podniky fyzických osob	51 420	44 032	1 019 814	27,5	1 065 865	30,2	20,7	25,8
- z toho SHR	32 231	26 360	919 890	24,8	988 578	28,0	28,5	36,4
Právníkové osoby celkem	3 219	3 871	2 684 382	72,5	2 460 462	69,8	925,3	744,0
Obchodní společnosti	2 361	3 090	1 660 531	44,8	1 716 401	48,7	796,0	674,4
- z toho s. r. o.	1 662	2 339	810 852	21,9	823 099	23,3	559,6	428,0
- a. s.	657	711	835 078	22,5	879 814	24,9	1 394,1	1 509,1
Družstva	678	531	938 470	25,3	714 705	20,3	1 424,1	1 265,0
Státní podniky	180	250	85 381	2,3	29 356	0,8	547,3	149,0
Celkem	54 639	47 903	3 704 196	100	3 526 327	100	71	79,2